

In gesprek met de professional

Een kwalitatief onderzoek naar wat werkt in gesprekken
met ouders over kindermishandeling

Bachelor scriptie
28 juni 2020

Auteur: Esther Scheffer
Studentnummer 354240
Opleiding: Toegepaste Psychologie
Onderwijsinstelling: Hanzehogeschool Groningen
Begeleider/eerste examiner: Charlotte de Wolff
Tweede examiner: Hanneke Pot

In opdracht van Susan Ketner, Lectoraat Integrale Aanpak Kindermishandeling

In gesprek met de professional

Een kwalitatief onderzoek naar wat werkt in gesprekken
met ouders over kindermishandeling

Auteur: Esther Scheffer

Studentnummer 354240

Opleiding: Toegepaste Psychologie

Onderwijsinstelling: Hanzehogeschool Groningen

Begeleider/eerste examiner: Charlotte de Wolff

Tweede examiner: Hanneke Pot

In opdracht van Susan Ketner, Lectoraat Integrale Aanpak Kindermishandeling

Voorwoord

Voor u ligt het eindrapport van mijn afstudeeronderzoek voor de bachelor Toegepaste Psychologie aan de Hanzehogeschool te Groningen. In opdracht van het Lectoraat Integrale Aanpak Kindermishandeling heb ik onderzoek gedaan naar wat er werkt in het bespreekbaar maken van kindermishandeling met ouders.

Ik wil allereerst mijn begeleider namens de Hanzehogeschool bedanken: Charlotte de Wolff. Het was een onderzoeksperiode met weinig houvast, maar u heeft mij door het regelmatige contact en de prettige manier van feedback geven enorm geholpen. Verder wil ik mijn opdrachtgever Susan Ketner bedanken voor het opstellen van een ontzettend interessant vraagstuk en het meedenken gedurende het hele proces in mijn onderzoek.

Mijn dank gaat ook uit naar mijn medestudenten. Allereerst Nathalie van den Berg voor het samen sparren tijdens het onderzoek en de fijne samenwerking hierin. Aan Ilse Oostra en Tim Borchert voor de leuke en vooral leerzame intervisiebijeenkomsten.

Tevens wil ik de professionals bedanken voor het meewerken aan de interviews en de openheid hierin.

Ten slotte wens ik u als lezer veel leesplezier met dit eindrapport.

Esther Scheffer

Groningen, 28 juni 2020

Samenvatting

Ieder kind verdient het om veilig op te groeien. Bij vele duizenden kinderen in Nederland is dit echter niet het geval. De prevalentiecijfers zijn al jaren stabiel gebleven. Kindermishandeling kan grote gevolgen hebben voor het kind tijdens zijn jeugd en op latere leeftijd. De eerste 1000 dagen van het kind zijn cruciaal voor de rest van zijn leven. Aangezien de leeftijdscategorie twee tot vier jaar een risico met zich meebrengt, richt dit onderzoek zich op het contact met ouders in de zwangerschapsfase en ouders van kinderen tot vier jaar.

Het doel van dit onderzoek is handvatten te bieden aan professionals voor het bespreekbaar maken van kindermishandeling met ouders. Hiervoor is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: *Wat zijn de ervaringen van professionals in gesprekken met ouders als het gaat om het bespreekbaar maken van kindermishandeling?* Deze vraag is middels vier deelvragen beantwoord die gaan over wat er werkt tijdens het bespreken van schaduwkanten van ouderschap, risicofactoren van kindermishandeling, vermoedens van kindermishandeling en kindermishandeling zelf.

Om antwoord te geven op de onderzoeksvraag is er naast literatuuronderzoek ook kwalitatief onderzoek uitgevoerd middels het afnemen van diepte-interviews bij professionals. Uit de analyse van deze interviews is gekomen dat er verschillende rollen zijn die een professional in het gesprek moet aannemen. Daarnaast dat het belangrijk is om gelijkwaardig contact te hebben en aan te sluiten bij de behoeften van de ouder. Door regelmatig contact te onderhouden heeft de professional meer zicht op de situatie en kan er een vertrouwensband worden opgebouwd. Ook is het belangrijk om de ouder te bekrachtigen en het positieve te belichten. De zorgen moeten zo feitelijk mogelijk worden benoemd en gekoppeld worden aan een concrete situatie. Het is belangrijk dat de zorgen zo snel mogelijk met de ouder gedeeld worden. De professional moet anticiperen op de reactie van de ouder. Verder kan de professional steun hebben aan zijn collega's door samen te werken.

Op basis van de analyse zijn tien tips aanbevolen aan de professional, namelijk aansluiten bij de ouder, het positieve belichten en de ouder in zijn kracht zetten, gelijkwaardig contact nastreven, de situatie in kaart brengen, goed contact onderhouden met de ouder, de zorgen zo snel en feitelijk mogelijk noemen, stilstaan bij het gevoel van de ouder, duidelijk zijn in de eigen professionele kaders, de zorgen delen met collega's en samen een moeilijk gesprek voorbereiden en blijven bijscholen. Daarnaast is aanbevolen aan organisaties om jaarlijks vaardigheidslessen en -trainingen te organiseren, zodat professionals zich blijven bijscholen.

Abstract

Every child deserves to feel safe. In The Netherlands, thousands of children don't get to experience this privilege. The prevalence numbers have been stable in recent years. Child abuse can have a major influence on the youth of a child and their adolescent development. The first 1,000 days are essential for the rest of a children's life. Considering that the age category from two to four years carries a risk, this research will focus on the communication and contact with the parents who are in their pregnancy stage and parents who have children up to four years.

The goal of this research is to provide a way in which the professionals can bring up child abuse in their discussion with parents. This leads to the following research question: *What are the experiences of professionals in conversation with parents regarding child abuse?*

This question has been answered by four sub-questions that address the pros and cons when it comes to discussing the shadow sides of parenthood, risk factors of child abuse, suspicions of child abuse, and child abuse itself.

To answer this research question, a literature review and qualitative research have been performed. Qualitative research was done through in-depth interviews with professionals. From the analysis of these interviews, it has been proven that a professional must adopt different roles in the conversation. In addition, it is important to create equivalent contact with the parents and assess their needs. By scheduling regular conversations, the professional can monitor the situation and is able to build up a trusting relationship. It is also important to empower the parent and shine a light on the positive aspects. The problems have to be addressed as factually as possible and need to be linked to a practical real-life example. It is of great importance that the problems are immediately shared with the parents. The professional has to anticipate on the response of the parent. Next to that, the professional can seek support from their colleagues by cooperating.

Ten suggestions for professionals have been developed based on the analysis, namely connecting with the parent, highlighting the positive sides and empowering the parent, striving for equivalent contact, mapping the situation, maintaining contact, naming the problems as fast and factually as possible, dwelling on the emotions of the parent, being clear in your own professional framework, making use of your colleagues abilities, and by improving your knowledge. Organizations should organize annual workshops and lessons to help professionals with the last suggestion.

Inhoudsopgave

VOORWOORD	2
SAMENVATTING	3
ABSTRACT	4
1. INLEIDING	7
1.1. AANLEIDING	7
1.2. IN GESPREK MET DE PROFESSIONAL	8
1.3. KERNBEGRIPPEN	8
1.4. LEESWIJZER	9
2. METHODE	10
2.1. GEGEVENSVERZAMELING	10
2.1.1. Literatuuronderzoek	10
2.1.2. Veldonderzoek	10
2.1.3. Inclusie- en exclusiecriteria	10
2.2. ONDERZOEKSVERLOOP	11
2.2.1. Werving	11
2.2.2. Digitale afname	11
2.2.3. Analyse	11
2.3. ETHISCHE ASPECTEN	12
3. EERDER ONDERZOEK	13
3.1. ALGEMEEN	13
3.1.1. Ouderschapstheorie	13
3.1.2. Competenties professional	13
3.2. CENTRALE THEMA'S	13
3.2.1. Schaduwkanten van ouderschap	13
3.2.2. Risicofactoren van kindermishandeling	14
3.2.3. Vermoedens van kindermishandeling	14
3.2.4. Kindermishandeling	15
3.3. GESPREKSTECHNIKEN	16
3.3.1. Kernvaardigheden	16
3.3.2. Motiverende gespreksvoering	17
3.3.3. Oplossingsgericht werken	17
3.3.4. Drie-dimensiemodel	18
4. RESULTATEN	19
4.1. SCHADUWKANTEN VAN OUDERSCHAP	19
4.1.1. Rol professional	19
4.1.2. Contact	20
4.1.3. Ouder bekrachtigen	20
4.1.4. Drempel verlagen	21
4.2. RISICOFACTOREN VAN KINDERMISHANDELING	21
4.2.1. Rol professional	22
4.2.2. Contact	22
4.2.3. Ouder bekrachtigen	23
4.2.4. Netwerk vergroten	23
4.2.5. Samenwerking collega's/instanties	23
4.3. VERMOEDENS VAN KINDERMISHANDELING	23
4.3.1. Rol professional	24
4.3.2. Contact	24
4.3.3. Ouder bekrachtigen	25
4.3.4. Meldcode volgen	25
4.3.5. Zorgen benoemen	25

4.3.6. Samenwerking collega's/instanties	26
4.4. KINDERMISHANDELING	26
4.4.1. Rol Professional.....	26
4.4.2. Contact.....	27
4.4.3. Ouder bekrachtigen	27
4.4.4. Meldcode volgen.....	27
4.4.5. Zorgen benoemen	28
4.4.6. Samenwerking collega's.....	28
4.5. OVERIGE RELEVANTE PUNTEN	28
4.5.1. Contact.....	28
4.5.2. Gesprekstechnieken	29
4.5.4. Bijscholen	29
4.5.4. Doorgaande lijn.....	29
5. CONCLUSIE.....	30
6. DISCUSSIE	32
6.1. BETEKENIS VAN DE BEVINDINGEN	32
6.2. CONTROLE FACTSHEET	32
6.3. VISIE VAN OUDERS	33
6.4. BELEMMERINGEN	33
6.5. BETROUWBAARHEID EN VALIDITEIT	33
6.6. VERVOLGONDERZOEK	34
7. AANBEVELINGEN.....	35
7.1. FACTSHEET	35
7.2. VAARDIGHEIDSLEREN EN -TRAININGEN	36
LITERATUURLIJST	37
BIJLAGE A. RISICOFACTOREN VAN KINDERMISHANDELING	40
BIJLAGE B. INTERVIEWSCHEMA.....	43
BIJLAGE C. TOESTEMMINGSFORMULIER	50
BIJLAGE D. OVERZICHT AANDACHTSGEBIEDEN INGEDEELD PER DEELVRAAG.....	51

1. Inleiding

In dit hoofdstuk staat de aanleiding van het onderzoek en de onderzoeksvragen centraal. Vervolgens wordt een definitie gegeven van de gebruikte begrippen in de onderzoeksvragen. Ten slotte volgt de leeswijzer van het onderzoeksrapport.

1.1. Aanleiding

Ieder kind verdient de best mogelijke start en heeft het recht om veilig en onbezorgd op te groeien. Bij tienduizenden kinderen in Nederland is dit echter niet het geval. Naar schatting waren er in 2017 90.000 tot 127.000 kinderen slachtoffer van kindermishandeling in Nederland. Dit is in vergelijking met de gegevens van de jaren 2005 en 2010 stabiel gebleven (Alink et al., 2018). Hieruit blijkt dat kindermishandeling al jarenlang een groot probleem is. Het is een probleem omdat de gevolgen van kindermishandeling voor het kind schadelijk zijn. Vooral de eerste 1000 dagen, vanaf de bevruchting tot aan de tweede verjaardag, zijn cruciaal voor de rest van zijn leven. Het kind maakt in deze periode een enorme groei door. Volgens hoogleraar Vroege Ontwikkeling en Gezondheid Tessa Roseboom heb je er je hele leven last van wanneer de eerste ontwikkeling niet goed loopt (RTL Nieuws, 2018). Bovendien is vanuit de kinderpsychiatrie gebleken dat kinderen die liefde, zorg, aandacht en stimulatie missen, een grotere kans hebben op mentale gezondheidsproblemen en verslavingen. Vanuit het biologische perspectief past alles wat leeft, waaronder de mens, zich aan de omgeving aan. De gevoeligheid voor die omgeving is in periodes van snelle groei extra groot. Blootstelling aan rook, fijnstof, stress, geweld en armoede raken ingebakken in het brein, en zijn daarmee van invloed op de latere ontwikkeling van een kind. Het maakt het lastiger om later mee te komen op school en verkleint daarmee de kansen op de arbeidsmarkt en in de maatschappij. Voor de best mogelijke start van een kind, moet het kind opgroeien in een veilige omgeving, zonder stress, armoede en geweld. Hieruit blijkt hoe belangrijk de eerste 1000 dagen van een kind zijn (RTL Nieuws, 2018).

Het lectoraat Integrale Aanpak Kindermishandeling zet zich in tegen kindermishandeling, omdat het is doordrongen van het feit dat kinderen het recht hebben om veilig en onbezorgd op te groeien. Het wil een bijdrage leveren aan een geweldloze opvoeding van kinderen en aan het vaker tegengaan, eerder en beter bespreekbaar maken en sneller stoppen van kindermishandeling. Het lectoraat pakt vier speerpunten op: de basis versterken, het ondersteunen van ouders die onder druk staan, het in gesprek gaan over (vermoedens van) kindermishandeling en integraal werken (Ketner, 2019). Met deze speerpunten gaan docent-onderzoekers van het lectoraat in 2020 werken aan een studieboek over de preventie van kindermishandeling. Het studieboek richt zich op de tijd tijdens de zwangerschap tot aan de eerste drie jaren van het kind. Het studieboek is bedoeld om (aanstaande) professionals die (gaan) werken met ouders van jonge kinderen handvatten te bieden om beschermende factoren te herkennen en te versterken, en om risicofactoren te herkennen en bespreekbaar te maken. In het studieboek komen vier thema's naar voren die in dit onderzoek terug zullen komen. Het gaat om de schaduwkanten van ouderschap, risicofactoren van kindermishandeling, vermoedens van kindermishandeling en kindermishandeling zelf. Het studieboek richt zich op verschillende niveaus van preventie. Het gaat om primaire preventie (het versterken van de basis bij alle gezinnen), secundaire preventie (het inspelen op risicofactoren bij gezinnen met een verhoogd risico) en tertiaire preventie (het erger doen

voorkomen bij onveilige gezinnen). Deze verschillende niveaus zullen ook terugkomen in de opbouw van het boek. De kern van preventie in het studieboek is het tegengaan van kindermishandeling en erger doen voorkomen.

Kindermishandeling is voor ouders een gevoelig onderwerp en niet altijd gemakkelijk te bespreken (Stichting Alexander, 2013). Het in kaart brengen van de problemen, wensen en behoeften van ouders vraagt de nodige gespreksvaardigheden van professionals. Ondanks dat er veel bekend is over het in gesprek gaan met ouders over kindermishandeling, dalen de prevalentiecijfers niet. Dit roept de vraag op of de informatie hierover bekend is bij de professionals of dat er informatie ontbreekt. Vanuit het lectoraat is het gewenst om te achterhalen wat de ervaringen zijn van professionals in wat er in het contact met ouders werkt. Aan de hand van deze ervaringen is een *factsheet* vormgegeven waarin tien tips staan voor het bespreekbaar maken van kindermishandeling met ouders. Dit fungeert als een advies voor (aanstaande) sociale professionals. Dit advies wordt geïntegreerd in het nog te ontwikkelen studieboek welke een handreiking biedt voor professionals voor het versterken van ouders van het jonge kind (Ketner, 2019).

1.2. In gesprek met de professional

Professionals moeten aansluiten bij de leefwereld van ouders tijdens het bespreekbaar maken van zorgen over, risicofactoren van en/of vermoedens van kindermishandeling. Het doel van dit onderzoek is om handvatten te bieden aan professionals voor het bespreekbaar maken van kindermishandeling met ouders. Met deze handvatten kunnen professionals in de gesprekken beter aansluiten bij de leefwereld van ouders.

Het lectoraat heeft twee vragen liggen, namelijk met betrekking tot het perspectief van ouders op wat werkt en het perspectief van professionals hierop. Dit onderzoek richt zich op het perspectief van professionals, en geeft antwoord op de volgende hoofd- en deelvragen:

Hoofdvraag:

Wat zijn de ervaringen van professionals in gesprekken met ouders als het gaat om het bespreekbaar maken van kindermishandeling?

Deelvragen:

1. Wat werkt er tijdens het bespreekbaar maken van de *schaduwkanten van ouderschap*?
2. Wat werkt er tijdens het bespreekbaar maken van *risicofactoren van kindermishandeling*?
3. Wat werkt er tijdens het bespreekbaar maken van *vermoedens van kindermishandeling*?
4. Wat werkt er tijdens het bespreekbaar maken van *plaatsgevonden kindermishandeling*?

Deze vragen zijn middels literatuuronderzoek en kwalitatief onderzoek (door middel van diepte-interviews met professionals) beantwoord.

1.3. Kernbegrippen

De hoofd- en deelvragen bevatten een aantal begrippen die een definitie vereisen.

Onder de groep *Professionals* worden de professionals verstaan die werken met ouders van jonge kinderen (-9 maanden tot 4 jaar), zoals verloskundigen, pedagogisch medewerkers, maatschappelijk werkers en jeugdverpleegkundigen. Daarnaast de professionals die de kinderen in de eerste jaren een langere periode zien, zoals professionals van de kinderopvang en de peuterspeelzaal.

Onder de groep *Ouders* verstaat men in dit onderzoek ouders die ervaring hebben in het voeren van een gesprek over kindermishandeling (de schaduwkanten, risicofactoren, vermoedens en/of plaatsgevonden kindermishandeling) met een professional, op het moment dat zij zich in hun zwangerschapsfase bevonden of een kind hadden in de leeftijdscategorie 0 tot 4 jaar.

Onder *Kindermishandeling* wordt de definitie vanuit de Jeugdwet (2014) gehanteerd, namelijk elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel.

Onder *Schaduwkanten van ouderschap* wordt de kwetsbaarheid en complexiteit van opvoeden verstaan en de dingen die daarin mis kunnen gaan. Het zijn de worstelingen en moeilijke kanten waar ouders mee te maken krijgen tijdens hun ouderschap. De definitie is gebaseerd op de gelijknamige documentaire, welke een samenwerking betreft tussen het lectoraat, C4Youth, leernetwerk VONK en de Gemeente Groningen (Sportel, 2019).

Onder *Risicofactoren van kindermishandeling* worden gedragingen, omstandigheden of kenmerken verstaan die de kans dat kindermishandeling voorkomt vergroten (NJI, z.d.).

Onder *Vermoedens van kindermishandeling* worden signalen van kindermishandeling bij het kind en bij ouders verstaan welke aanleiding hebben gegeven om een gesprek aan te gaan met de ouders.

Onder *Plaatsgevonden kindermishandeling* worden alle vormen van kindermishandeling verstaan die zich hebben afgespeeld bij de kinderen van de ouders, zoals lichamelijke mishandeling, emotionele mishandeling, lichamelijke verwaarlozing, emotionele verwaarlozing, seksueel misbruik en combinaties hiervan (Jeugdwet, 2014).

1.4. Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk ligt de focus op de methodologie van het onderzoek. Hoofdstuk 3 gaat in op de relevante literatuur. Hoofdstuk 4 presenteert de resultaten van de interviews. Hoofdstuk 5 geeft antwoord op de onderzoeksvragen. Hoofdstuk 6 omschrijft de discussiepunten van het onderzoek. Hoofdstuk 7 bevat de *factsheet* met de tien tips voor de professional en een aanbeveling voor organisaties. Ten slotte volgt een overzicht van de gebruikte literatuur.

2. Methode

In dit onderzoek is kwalitatief onderzoek uitgevoerd om antwoord te geven op de vraag wat de ervaringen zijn van professionals in het bespreekbaar maken van kindermishandeling met ouders.

2.1. Gegevensverzameling

Om erachter te komen wat er werkt in de communicatie tussen professionals en ouders is er literatuuronderzoek gedaan naar gespreksmethodieken voor het bespreken van kindermishandeling en is er middels de afname van interviews veldonderzoek verricht.

2.1.1. Literatuuronderzoek

Voorafgaand aan het veldonderzoek is literatuur gezocht over kindermishandeling. Hiervoor zijn onderzoeken en rapporten geraadpleegd en websites van verschillende overheidsinstanties gebruikt waaronder het Nederlands Jeugdinstituut en het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. Er is een documentaire gekeken over de schaduwkanten van ouderschap. Informatie over de vier eerdergenoemde thema's heeft bijgedragen aan het opstellen van de topiclijst voor het veldonderzoek.

Tijdens het onderzoek is informatie gezocht over bestaande methoden en technieken voor professionals om in gesprek te gaan over kindermishandeling met ouders. Er zijn ook methoden en technieken gezocht over het bespreken van gevoelige onderwerpen met ouders.

2.1.2. Veldonderzoek

In het veldonderzoek zijn half-gestructureerde diepte-interviews afgenomen met professionals. Voorafgaand zijn er topics en vragen opgesteld in een interviewschema aan de hand van de vier thema's (zie bijlage B). Door het half-gestructureerde karakter kon er makkelijk meebewogen worden met de antwoorden van de professionals. Hierdoor kon een beter beeld van de ervaring ontstaan (Baarda, van der Hulst & de Goede, 2012).

De werving van de professionals is op basis van doelgerichte selectie verlopen. Professionals zijn geselecteerd op basis van het hebben van een ervaring in het voeren van gesprekken met ouders over een of meer van de vier eerdergenoemde thema's.

2.1.3. Inclusie- en exclusiecriteria

Een inclusie criterium voor de deelname aan een interview, was dat de professional ervaring heeft in het voeren van gesprekken met ouders over schaduwkanten van ouderschap, risicofactoren van kindermishandeling, vermoedens van kindermishandeling en/of plaatsgevonden kindermishandeling. Deze gesprekken moeten hebben plaatsgevonden toen de ouders zich in hun zwangerschapsfase bevonden of toen hun kind zich in de leeftijdscategorie van 0-4 jaar bevond. Alleen professionals die geen bekende waren van de onderzoeker konden deelnemen.

2.2. Onderzoeksverloop

Tijdens het onderzoek zijn een aantal dingen anders verlopen dan in eerste instantie de opzet was. Dit heeft betrekking tot afname van de diepte-interviews.

2.2.1. Werving

De werving van professionals is deels via het netwerk van het lectoraat verlopen en deels door het benaderen van organisaties. Er zijn verschillende kinderopvangorganisaties en organisaties rondom de jeugdgezondheidszorg benaderd met de vraag of er een aantal professionals (op het terrein van onderwijs en welzijn) zijn die open staan voor een interview. In deze oproep stond de criteria waaraan de professional moest voldoen, en werd er uitleg gegeven over het doel en het verloop van het onderzoek. Er is gesproken met pedagogisch medewerkers, aandachtfunctionarissen kindermishandeling, een opvoedondersteuner, een jeugdarts en een coach. Er is geprobeerd een zo breed mogelijk beeld te krijgen. Een aantal organisaties konden hier niet aan meewerken vanwege andere prioriteiten die tijdens het onderzoek binnen de organisaties speelden.

2.2.2. Digitale afname

De opzet was om de interviews persoonlijk af te nemen in een rustige omgeving. Dit was door de 'COVID-19-situatie' niet mogelijk. Om het onderzoek toch voort te kunnen zetten, is er voor een digitale afname via Microsoft Teams gekozen. Dit is een privacy-bestendig vergaderprogramma. Door de digitale afname was de ruimte van het interview niet beheersbaar. Er is toestemming gevraagd voor een geluidsopname. Tijdens de interviews zijn aantekeningen gemaakt om het gesprek te kunnen blijven volgen. Doordat dit via beeld niet te zien was, is dit voorafgaand aan het interview benoemd.

Een ander verschil met de opzet is dat de interviews door twee interviewers zijn afgenomen. Op deze manier kon de situatie vanuit meerdere gezichtspunten geanalyseerd worden. Daarnaast hebben de interviewers op deze manier meer ervaring opgedaan in het afnemen van diepte-interviews. Van tevoren is toestemming gevraagd aan de professionals.

In de interviews, die gemiddeld ruim een uur hebben geduurd, noemen de professionals voorbeelden uit hun eigen ervaring die wel en niet werken tijdens gesprekken met ouders. De professionals hadden genoeg te vertellen, en benoemden ook situaties die zij lastig vonden. Na afloop gaven professionals aan dat ze het leuk en leerzaam vonden om hierover te spreken.

De opzet was om minimaal tien professionals te interviewen, tenzij er eerder verzadiging op zou treden. Uiteindelijk zijn er in de periode van 6 april 2020 tot 31 mei 2020 acht interviews afgenomen. Na deze interviews is er geen verzadiging opgetreden. Gezien het wegens tijdsgebrek niet mogelijk was om meer interviews af te nemen, is ervoor gekozen de ontwikkelde factsheet te presenteren aan een professional. Er is gekeken naar de visie van de professional op de uitkomst van het onderzoek. Deze visie is meegenomen in de discussie van het onderzoek.

2.2.3. Analyse

De opgenomen interviews zijn wegens de objectiviteit letterlijk getranscribeerd. Vervolgens is alle irrelevante informatie uit de transcripties gehaald. Bij twijfel over de relevantie, is de

informatie behouden. Vervolgens is de tekst middels kleurcodes opgesplitst in de vier thema's.

De analyse van de interviews omvatte drie fasen, namelijk open coderen, axiaal coderen en selectief coderen (Boeije & Bleijenbergh, 2019). Uit deze analyse zijn verschillende thema's naar voren gekomen die samen met de literatuur antwoord geven op de deelvragen. Na de beantwoording van de deelvragen is overgegaan tot het vormgeven van de factsheet.

2.3. Ethische aspecten

Binnen het onderzoek is er rekening gehouden met de privacy van de respondenten. Na de afname van de interviews zijn de contactgegevens uit het programma Microsoft Teams gewist. De interviews zijn anoniem getranscribeerd. De uitgewerkte interviews zijn genummerd, en bevatten geen namen. Na het transcriberen zijn de opnames gewist. Informatie uit de interviews die herleid konden worden tot de respondent zijn weggelaten of herschreven. Dit heeft geen invloed gehad op de resultaten, aangezien het ging om een website, organisatie of jaartal welke irrelevant zijn voor het onderzoek.

Ondanks dat de interviews niet persoonlijk afgenomen konden worden, is de 'informed consent' zoveel mogelijk nageleefd. Het toestemmingsformulier (zie bijlage C) is ter noodzakelijke vervanging voorafgaand aan het interview naar de respondent gestuurd om te ondertekenen. Tijdens de afname van het interview is hierop teruggekomen en is er gecheckt of de respondent nog steeds akkoord gaf.

3. Eerder onderzoek

In dit hoofdstuk wordt de achtergrond beschreven van de vier deelvragen van het onderzoek.

3.1. Algemeen

In deze paragraaf komt de ouderschapstheorie en verschillende competenties van de professional aanbod.

3.1.1. Ouderschapstheorie

Volgens de ouderschapstheorie van Alice van der Pas (2005) zijn er drie basisaannames over ouderschap, namelijk (1) elke ouder heeft een besef van verantwoordelijk zijn, (2) ouderschap maakt kwetsbaar en (3) ouders zijn eindverantwoordelijk. Dit betekent dat iedere ouder het beste wil voor zijn of haar kind. Hierdoor leeft er schuld en schaamte bij elke ouder. Het is namelijk niet haalbaar en realistisch om altijd alles goed te doen, wat maakt dat ouderschap kwetsbaar is (NCJ, z.d.). Er zijn worstelingen en moeilijke kanten waar ouders mee te maken krijgen (Sportel, 2019). Aangezien de ouder eindverantwoordelijk is, is het belangrijk dat de ouder zijn toegevoegde waarde in het ouderschap ziet en grip op of het overzicht over de situatie heeft (NCJ, z.d.).

3.1.2. Competenties professional

In een kwalitatief onderzoek van ZonMw (2017) onder praktijkprofessionals en ouders is in kaart gebracht wat volgens hen werkt bij preventie van kindermishandeling. Volgens de professionals is een positieve insteek belangrijk, waarbij het gaat om het focussen op wat goed gaat en het bekrachtigen van het gezin. Dit werkt niet bij veel problemen. De professional moet een stevige persoonlijkheid hebben, empathisch zijn, durven doorpakken en proactief handelen. Doorzettingsvermogen, uithoudingsvermogen, geduld en goede communicatie met het gezin zijn onmisbare factoren. Goed kunnen luisteren, doorvragen en echt contact maken is belangrijk. De professionals zeggen dat dit in de praktijk nog te weinig gebeurt. Ze benadrukken het belang van het werken vanuit het hart, en niet in eerste instantie vanuit de protocollen. Ouders noemden dat professionals niet moeten veroordelen, pushen en vooral ook niet de les moeten lezen. Humor gebruiken en eigen ervaringen delen wordt positief ontvangen. Net als de professionals pleiten de ouders voor een focus op wat wel goed gaat en het niet werken vanuit het boekje (ZonMw, 2017).

3.2. Centrale thema's

In deze paragraaf wordt stilgestaan bij de vier thema's die centraal staan binnen het onderzoek: schaduwkanten van ouderschap, risicofactoren en vermoedens van kindermishandeling en kindermishandeling.

3.2.1. Schaduwkanten van ouderschap

Bij veel ouders gaat het ouderschap ondanks vele tegenslagen goed. Er zijn vier buffers die het veerkrachtsysteem van ouders vormen:

1. *Een solidaire gemeenschap*: Deze gemeenschap is zich bewust van de goede intenties van ouders. Er is oog voor de kwetsbaarheid en de complexiteit van het ouderschap.

Wanneer ouders hiermee worstelen, zal een solidair netwerk hen hierbij ondersteunen.

2. *Goede taakverdeling*: Een goede taakverdeling is belangrijk. Een sociaal netwerk is essentieel om een balans te vinden tussen de verschillende rollen die een ouder op zich neemt in de maatschappij en zorgt er ook voor dat de ouder een moment voor zichzelf kan creëren.
3. *Metapositie*: Praten over opvoeden zorgt ervoor dat ouders even uit de situatie stappen en er als een helikopter boven hangen. Hierdoor zijn ouders in staat te reflecteren op het eigen handelen, los van emoties. Dit biedt inzichten over de effecten van het eigen gedrag op het kind, waardoor zij beter in staat zijn beslissingen te nemen over het al dan niet aanpassen van eigen (opvoed)vaardigheden.
4. *'Goede ouder'-ervaringen*: Het is belangrijk dat ouders het gevoel kennen dat ze invloed hebben op hun kind en dat ze het goed doen. Het is een gevoel van trots op het kind en op zichzelf als ouder (NCJ, z.d.).

Deze buffers dragen bij aan de groei van ouderschap. Het ontbreken van deze buffers kan ervoor zorgen dat ouderschap gaat stagneren (NCJ, z.d.).

3.2.2. Risicofactoren van kindermishandeling

Er zijn verschillende risicofactoren die de kans op kindermishandeling kunnen voorspellen of vergroten. Voor de indeling van risicofactoren wordt het *Ecologisch model van gedragsverandering* van Bronfenbrenner gebruikt. Hij maakt onderscheid tussen verschillende systemen die van invloed zijn op de ontwikkeling van het kind tot volwassene: het ontogene systeem (factoren in de jeugdige zelf), het microsysteem (factoren in de directe omgeving), het mesosysteem (factoren in de nabije omgeving) en het macrosysteem (factoren in de omgeving verder weg) (Vink, De Wolff, Broerse & Kamphuis, 2017). In de Richtlijn Kindermishandeling voor jeugdhulp en jeugdbescherming is een lijst opgesteld met de risicofactoren (zie bijlage A).

De invloed van risicofactoren verschilt per situatie en moet altijd in context en samenhang met andere risico- en beschermingsfactoren bekeken worden (Vink et al., 2017). Een voorbeeld van een risicofactor in de jeugdige zelf, is een jonge leeftijd (0-3 jaar). Dit is de leeftijdsgroep waarin kindermishandeling het meeste voorkomt (Alink et al., 2018). Dit maakt dat het in dit onderzoek gaat over ervaringen in gesprekken met ouders die zich in de zwangerschapsperiode bevonden of toen hun kind zich bevond in de leeftijdscategorie 0 tot 4 jaar. Een voorbeeld van een risicofactor in de directe omgeving is stress. Een positieve ouderschapsbeleving draagt bij aan een veilige en gezonde ontwikkeling van kinderen. Door stress kan het moeilijker zijn om dat positieve gevoel vast te houden en is daarmee van invloed op het contact met het kind. Het kan dan lastiger zijn om goed en adequaat te reageren (NCJ, z.d.).

3.2.3. Vermoedens van kindermishandeling

Wanneer een professional werkzaam is in de gezondheidszorg, maatschappelijke ondersteuning, jeugdhulp, onderwijs, kinderopvang of justitie is deze verplicht om bij vermoedens van kindermishandeling te werken met de Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling (zie figuur 1) (Rijksoverheid, z.d.). De eerste stappen helpen de situatie in kaart te brengen.

In het gesprek met ouders is het belangrijk om per situatie vooraf te bedenken welke formulering de minste weerstand bij ouders zal oproepen, zonder bezorgdheid te bagatelliseren of weg te laten en zonder af te doen aan de ernst van de boodschap. Hierbij werkt ‘algemene kennis’ in het gesprek, en moeten afkortingen en vaktermen vermeden worden (Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming, 2018).

Vanuit het Nederlands Jeugdinstituut zijn tips gegeven voor het in gesprek gaan over vermoedens van onveiligheid in een gezin. Het doel van het gesprek en de taak van de professional moet van tevoren duidelijk zijn (NJI, z.d.). Tijdens het gesprek kunnen oplossingsgerichte vragen gesteld worden om vanuit een goed contact meer zicht te krijgen op de situatie. Voorbeelden zijn doorvragen op detail, vragen naar uitzonderingen, schaalvragen, relatievragen en de wondervraag (NJI, z.d.). Een voorwaarde voor partnerschap is dat er goed contact is en ouders zich gerespecteerd voelen. Complimenten helpen hierbij. In het gesprek moet evenveel aandacht besteed worden aan wat er goed gaat als aan de zorgen. Benoem de zorgen zo concreet en feitelijk mogelijk en benoem zonder te oordelen wat er is gezien of gehoord. Onderzoek tijdens het gesprek de hulpbronnen en het netwerk van het gezin. Ter afsluiting van het gesprek is het verstandig om te checken hoe ouders het gesprek hebben ervaren, bijvoorbeeld met een schaalvraag (NJI, z.d.).

Figuur 1: Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling (Rijksoverheid, z.d.)

3.2.4. Kindermishandeling

Kindermishandeling ontstaat meestal niet plotseling. Het ontwikkelt zich in een langdurig en jarenlang proces. Langzaamaan zijn de ouders de grip op de opvoeding kwijtgeraakt en zijn zij minder in staat hun pedagogische verantwoordelijkheden waar te maken (Dekker, z.d.). Dit kan door onvoldoende kennis over de normale ontwikkeling en de opvoeding van een kind, maar ook door druk van omstandigheden (Wagenaar-Fischer, Heerdink-Obenhuijsen, Kamphuis & De Wilde, 2010).

Liefdevolle zorg en aandacht van de ouder geeft het kind een basis van wederzijds vertrouwen en een goede hechting. Dat creëert een veilige sfeer, waarin ontwikkeling mogelijk is. Bij kindermishandeling voelt het kind zich onveilig, wat de sociale omgang met de kinderen en volwassenen om hem heen verstoort. Het kan gevolgen hebben voor het slachtoffer zelf, de omgeving en de maatschappij (Wagenaar-Fischer et al., 2010).

Er zijn verschillende vormen waarin kindermishandeling zich kan uiten: fysieke mishandeling, emotionele mishandeling, lichamelijke verwaarlozing, emotionele verwaarlozing, seksueel

misbruik en combinaties hiervan. Kindermishandeling heeft geen eenduidige oorzaak. Vaak is er sprake van een combinatie en opeenstapeling van risicofactoren (Vink et al., 2017).

Voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling is het volgens Veilig Thuis belangrijk dat een professional aandacht heeft en luistert naar de ouder. Gevoelens van schaamte en angst spelen een belangrijke rol. Aandacht en een luisterend oor zorgen ervoor dat mensen zich veilig voelen om hun verhaal kwijt te kunnen. Het is ook belangrijk om transparant te zijn. Controleer de reactie van de ouder door ernaar te vragen. Bij moeilijke beslissingen kan het helpen om advies te vragen aan een collega. De acties en besluiten moeten worden vastgelegd in het dossier (Veilig Thuis Amsterdam-Amstelland, z.d.). Volgens het Nederlands Jeugdinstituut zijn vraag- en oplossingsgerichte gesprekstechnieken passend bij het in gesprek gaan over kindermishandeling (Vink et al., 2017).

3.3. Gesprekstechnieken

In deze paragraaf wordt ingegaan op 25 kernvaardigheden vanuit de Jeugdgezondheidszorg (JGZ). Verder komen de gesprekstechnieken motiverende gespreksvoering, oplossingsgericht werken en het drie-dimensiemodel aan de orde.

3.3.1. Kernvaardigheden

Het doel van de JGZ is een bijdrage leveren aan een gezonde en veilige opgroeisituatie voor jeugdigen tot achttien jaar. De JGZ kijkt naar de gezondheid en ontwikkeling van kinderen, in relatie tot de omgeving waarin het opgroeit (NCJ, z.d.). Gespreksvoering is een essentieel onderdeel van het werken. Door het analyseren van bestaande JGZ-richtlijnen en peilingen onder ouders, jongeren en professionals zijn 25 kernvaardigheden tot stand gekomen. Deze bieden samen met ‘motiverende gespreksvoering’ en ‘oplossingsgericht werken’ handvatten voor het bespreken van lastige en gevoelige onderwerpen. Ze kunnen helpen om in gesprek te gaan bij weerstand van ouders (De Wolff, Meije, De Graaf & Velderman, 2020).

De kernvaardigheden zijn ‘geordend’ in vier aandachtsgebieden (De Wolff et al., 2020):

A. ‘Professioneel handelen’ heeft betrekking op algemene of basis gespreksvaardigheden, technieken en toegepaste kennis.

1. Wees helder en duidelijk (benoem feiten en zeg waar het op staat);
2. Verwachtingsmanagement (ouder weet wat hij kan verwachten);
3. Gebruik gesprekstechnieken in het gesprek (neem ANNA mee, smeet NIVEA, laat OMA thuis en wees een OEN);
4. Verwijs indien nodig door;
5. Zorg voor de benodigde vaardigheden in het omgaan met diversiteit in de cliëntenpopulatie (culturele diversiteit, verschillen in taalvaardigheden, sociaaleconomische status en cognitieve vermogens);
6. Geef psycho-educatie indien nodig;
7. Overwin handelingsverlegenheid (breng moeilijke gespreksonderwerpen ter sprake);

B. ‘Relatie’ heeft betrekking op vaardigheden die de interactie tussen de professional, ouders en jeugdigen ondersteunen en het wederzijds vertrouwen stimuleren.

8. Heb aandacht voor reactie van ouders en jeugdigen;
9. Gebruik LSD (Luisteren, Samenvatten en Doorvragen);
10. Toon oprechte interesse en reageer vanuit een ‘niet weten houding’ (zie punt 3).
11. Zorg voor basisveiligheid en vertrouwen (door het laten vallen van stiltes, ruimte laten in het gesprek en een ontspannen, geduldige en toegankelijke houding);
12. Zorg voor een toegankelijke, vriendelijke basishouding;

C. 'Versterken eigen kracht' heeft betrekking op vaardigheden die bijdragen aan een positieve benadering, uitgaande van en ter versterking van de eigen kracht.

13. Sluit aan bij de opvoedingsvaardigheden van de ouders;
14. Leg de focus op positief opvoeden;
15. Focus op eigen kracht en empowerment (ga uit van eigen kracht, ervaring en expertise van ouder);
16. Normaliseer (erken het gevoel, problematiseer niet onnodig, normaliseer door uitleg en advies);
17. Gebruik de oplossingsgerichte benadering;
18. Vergroot het probleemoplossend vermogen van het gezin;
19. Wees gericht op het versterken en stimuleren van de zelfredzaamheid van het gezin/jeugdige;

D. 'Coachende rol' heeft betrekking op vaardigheden zoals het begeleiden en aanmoedigen van ouders met respect voor ieders expertise, en vanuit een beginsel van gelijkwaardigheid tussen de gesprekspartners.

20. Streef gelijkwaardig partnerschap na;
21. Wees gericht op samenwerking met ouders en jeugdigen;
22. Wees vraaggericht;
23. Ontwikkel de vaardigheden voor 'motiverende gespreksvoering';
24. Zorg voor voldoende vaardigheden om gedragsveranderingen te begeleiden;
25. Heb aandacht voor de verschillen in kennis: ervaringsdeskundigheid ouders en jeugdigen en de eigen beroepsmatige deskundigheid.

3.3.2. Motiverende gespreksvoering

Motiverende gespreksvoering probeert de motivatie en bereidheid tot veranderen van je gesprekspartner te ontlokken en te versterken. Ondanks dat mensen zich bewust zijn van hun ongezonde gewoonten, lukt het toch niet om hun ongezonde gedrag te veranderen (De Wolff et al., 2020). De meeste mensen zijn ambivalent hierover. Volgens het Landelijk Opleidingscentrum Kindermishandeling (2019) is motiverende gespreksvoering effectief om met mensen te praten over verandering. Gezamenlijk wordt de ambivalentie verkend en opgelost. Het is belangrijk dat de professional respect, interesse, compassie, oordeelloosheid en positieve ondersteuning toont. Het uitgangspunt is dat mensen gemotiveerd raken om een probleem aan te pakken wanneer er begrip is voor hun ambivalentie en als ze het idee hebben dat ze dit echt kunnen. Hiervoor zijn de volgende gesprekstechnieken belangrijk: empathie uitdrukken, inzoomen op discrepantie tussen gedrag en belangrijke waarden, vermijden van discussie, omgaan met weerstand en zelfredzaamheid ondersteunen (De Wolff et al., 2020). Motiverende gespreksvoering probeert mensen al pratend tot verandering te komen die overeenstemt met hun waarden en belangen (Miller & Rollnick, 2017).

3.3.3. Oplossingsgericht werken

Oplossingsgericht werken is gericht op het versterken van de autonomie van de gesprekspartner, in dit geval de ouder, waarbij de aandacht uitgaat naar de oplossing in plaats van het probleem. De ouder is deskundige. Samen wordt onderzocht welke (sterke) vaardigheden hij of zij in huis heeft om het probleem aan te pakken. Het uitgangspunt is dat ouders zelf voldoende vaardig zijn om oplossingen te bedenken. Het is aan de professional om te ondersteunen, zonder het probleem volledig uit te diepen. Hiervoor moet de professional een niet-weten houding aannemen en gebruik maken van de ideeën van de gesprekspartner. Daarnaast moet de aandacht gericht zijn op positieve uitzonderingen, het zien van en denken in termen van aanwezige krachtbronnen (De Wolff et al., 2020).

3.3.4. Drie-dimensiemodel

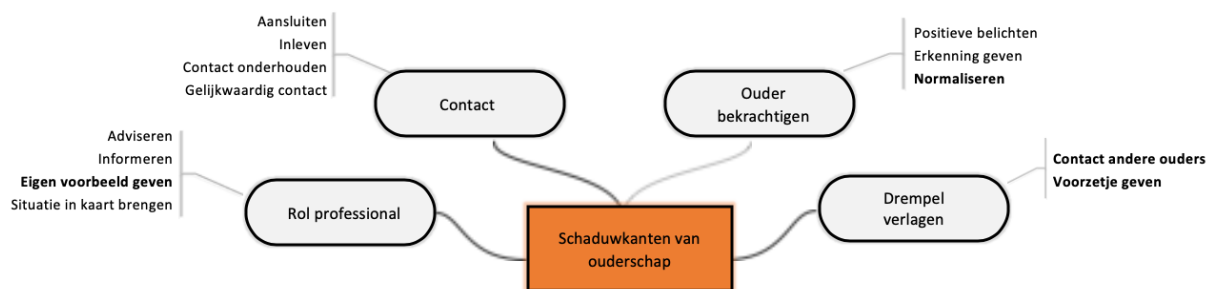
Het Drie-dimensiemodel kan ondersteunend werken bij het praten over kindermishandeling. Het model is ontwikkeld voor het bespreken van gevoelige gespreksonderwerpen (Frerks, Breukelaar, Jongbloed & Uitslag, 2016). Het gespreksonderwerp wordt eerst vanuit de maatschappelijke context benaderd. Er wordt gekeken hoe de gesprekspartner in het thema staat. Vervolgens wordt specifieker ingegaan op de situatie. Wanneer de ouder zich ongemakkelijk voelt bij de vragen in de individuele of relationele context wordt er teruggedaan naar de maatschappelijke context (Wijkteams werken met jeugd, z.d.). Dit maakt het normaliserend (Frerks et al., 2016). In het gesprek ontstaat een ontspannen sfeer, doordat er tussen de dimensies geschakeld kan worden en dit kan worden aangepast op de ouder (Wijkteams werken met jeugd, z.d.).

4. Resultaten

In dit hoofdstuk staan de resultaten van het veldonderzoek. De opzet is ingedeeld in overeenstemming met de deelvragen: *schaduwkanten van ouderschap*, *risicofactoren van kindermishandeling*, *vermoedens van kindermishandeling* en *kindermishandeling*. Binnen deze deelvragen komen meerdere keren dezelfde aandachtsgebieden terug. Deze worden per thema uitvoerig beschreven, gezien ze net een andere betekenis hebben. In bijlage D staat een overzicht van alle aandachtsgebieden. Vervolgens zullen de relevante punten die niet in een deelvraag gedeeld kunnen worden aanbod komen.

4.1. Schaduwkanten van ouderschap

De thema's die als belangrijk naar voren zijn gekomen in het bespreekbaar maken van de schaduwkanten van ouderschap, zijn in onderstaand figuur weergegeven.

Figuur 2: Thema's en aandachtsgebieden in het bespreekbaar maken van schaduwkanten van ouderschap

4.1.1. Rol professional

Het thema 'Rol professional' valt in de interviews in vier aandachtsgebieden uiteen: adviseren, informeren, eigen voorbeeld geven en situatie in kaart brengen. Ouders geven soms aan dat ze het moeilijk hebben met de peuterpubertijd. Op zo'n moment kan een tip gegeven worden over het bieden van regels en structuur, en kan het advies beargumenteerd worden.

Ook kwam naar voren dat de professional een *informerende rol* heeft. Het werkt om de normale ontwikkeling en de behoefte van het kind uit te leggen, zodat het gedrag verklaard wordt. Er is aangegeven dat er weleens een folder mee gegeven wordt en een informatieve ouderavond wordt organiseert:

“Dat je een bepaald onderwerp dat je denkt van nou er zijn heel wat ouders die hier of daar moeite mee hebben, dat je daar een keer een ouderavond over geeft, over dat onderwerp.”

Het is belangrijk om transparantie te bieden over wat de ouder kan verwachten. Er kan ondersteuning geboden worden door *informatie te bieden* waar de ouder terecht kan met vragen. Hierbij werd opgemerkt dat er niet vaak aan het consultatiebureau of de wijkverpleegkundige wordt gedacht. De adviserende en informerende rol wordt ook gecombineerd. De professional geeft informatie over de normale ontwikkeling en geeft advies over wat het kind nodig heeft.

Een andere rol is *het geven van een eigen voorbeeld*. Er worden eigen voorbeelden gebruikt in het contact, zodat de ouders zien dat de professionals ook niet alles weten.

Het belang van de *situatie in kaart brengen* kwam duidelijk naar voren. De professional kan vragen naar de thuissituatie, het verleden en de motivaties van de ouders.

4.1.2. Contact

Het thema 'Contact' valt in de interviews in vier aandachtsgebieden uiteen: aansluiten, inleven, contact onderhouden en gelijkwaardig contact. De professional moet *aansluiten* bij de unieke situatie, bijvoorbeeld door laagdrempelig contact zoals een onofficieel gesprekje met humor. Er moet gelegenheid geboden worden voor vragen. Verder ouders geruststellen, stilstaan bij de emotie van ouders, het aanpassen op het onderwerp en het inspelen op de situatie. De professional kan wisselen in taalgebruik en nuanceren:

“Ja soms hebben ouders gewoon behoefte aan informatie ofzo over het een of ander, dan geef ik ook wel een foldertje. [...] We hebben ook wel sociaal zwakke gezinnen zeg maar, en die ouders die geef ik ook wel eens laagdrempelige informatie.”

Bij onwetendheid van de ouder kan de professional ongevraagde adviezen geven. Verder wordt aangegeven bij ontevredenheid van de ouder altijd excuses te maken:

“Kijk als iemand zeg ik voel me niet geholpen, het eerste wat ik zeg is sorry zeggen. Sorry dat ik het niet goed heb gedaan. Het wil niet zeggen dat ik het fout heb gedaan, maar ik heb het niet gedaan zoals die moeder verwachtte zoals het zou gaan.”

Hierbij wordt gecheckt of er nog genoeg vertrouwen is om samen verder te kunnen, of dat een collega het moet overnemen.

De professional moet *zich proberen in te leven* in de positie van de ouder en te bedenken hoe hijzelf behandeld zou willen worden. Wanneer ouders er doorheen zitten is het belangrijk om empathisch te reageren.

Het is belangrijk om het *contact te onderhouden*. De intake moet direct goed en het contact moet langzaam opgebouwd worden. Na de intake wordt een vervolgspraak gemaakt om in contact te blijven:

“Dat je toch wel in het begin, als een baby'tje geplaatst wordt zeg maar dat je dan de intake direct heel goed doet, en dat je ook na drie maand dan weer een gesprekje doet van hoe gaat het tot dus ver. Dat je het contact langzaam opbouwt. Om toch ervoor te zorgen dat op het moment dat er iets aan de hand is dat je dus ook makkelijker in gesprek kunt gaan.”

De professional moet *naast de ouder staan* door samen te kijken naar oplossingen, te luisteren naar de ouder, niet in discussie te gaan en niet te oordelen.

4.1.3. Ouder bekrachtigen

Het thema 'Ouder bekrachtigen' valt in de interviews in drie aandachtsgebieden uiteen: positieve belichten, erkenning geven en normaliseren. Het *positieve belichten* is belangrijk in het contact met ouders. Hieronder valt de werkzame factoren benoemen, de succeservaringen delen en de ouder complimenteren:

“En juist proberen ook te kijken naar de werkzame factoren. Juist de positieve punten eruit halen. Om ook in de benadering van het kind en wat dan weer wel werkt, om dat misschien ook toe te passen op het gedrag wat de ouders als probleem zien. En in die situaties dus toe te passen, dus eigenlijk de ouders versterken in hun eigen kracht en hun eigen kracht laten zien.”

De professional moet de ouder *erkenning geven* in het gevoel van onmacht in de opvoeding, in de ervaringsdeskundigheid van de ouder en in de verantwoordelijkheid van de ouder.

Uit de verhalen is gebleken dat ouders zich vaak schamen of zich schuldig voelen wanneer het niet heel lekker loopt in de opvoeding. De professional moet dit gevoel van schuld en/of schaamte wegnemen door te *normaliseren*:

“Maar dan is het heel belangrijk voor die ouder om te weten dat het dus niet haar schuld is. Want ouders denken dat toch vaak, ik doe iets niet goed. En kijk stel dat ik wel zou denken van nou inderdaad die opvoeding is, dan zou je alsnog niet zeggen van ja dat ligt inderdaad aan jou. Dan zeg je van ja het ene kind heeft gewoon een ander aanpak nodig dan het andere kind. En dan hoeft er met het kind niks mis te zijn, maar dan gaan we daarnaar kijken.”

Verder zou er preventief gepraat moeten worden over moeilijkheden in het ouderschap:

“En dat is ook wel het stukje dat ik denk van hey op het moment dat we dat preventief meer inzetten en normaler maken om ook over zulk soort dingen te gaan hebben, dan komt dat ook meer naar de bovenkant. [...] Het moet genormaliseerd worden dat dit ook onderdeel is van je leven en dat je het daar dan ook over mag hebben.”

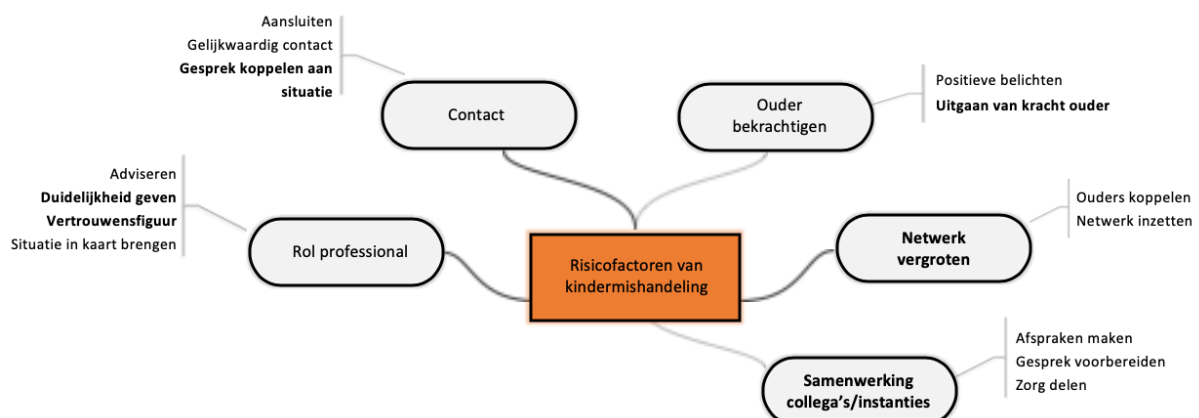
4.1.4. Drempel verlagen

Het thema ‘Drempel verlagen’ valt in de interviews in twee aandachtsgebieden uiteen: contact met andere ouders en voorzetje geven. Ouders wordt geadviseerd *om met elkaar in gesprek te gaan*, aangezien er gemerkt wordt dat er een drempel ligt richting de professional. Dit kan komen door angst voor een melding of het plakken van een stempel op het kind. Ook wordt weleens *een voorzetje gegeven* richting de ouders om de drempel te verlagen:

“Ik kan ook gewoon juist om ouders te vragen naar wat zij doen als hun kind blijft hangen in een driftbui. Of dat ik heb gemerkt dat ik wel eens vaker tegen die dingen aanloop [...]. Maar of zij werkzame factoren voor mij hebben, wat ik kan doen in de groep. Van hey waar reageert hij meestal positief op? En zo zet ik eigenlijk de ouder zelf ook weer aan het denken.”

4.2. Risicofactoren van kindermishandeling

De thema's die als belangrijk naar voren zijn gekomen in het bespreekbaar maken van de risicofactoren met ouders, zijn in onderstaand figuur weergegeven.

Figuur 3: Thema's en aandachtsgebieden in het bespreekbaar maken van risicofactoren van kindermishandeling

4.2.1. Rol professional

Het thema 'Rol professional' valt in de interviews in vier aandachtsgebieden uiteen: adviseren, duidelijkheid geven, vertrouwensfiguur en situatie in kaart brengen. Er wordt *advies* gegeven over praktische dingen aan de ouder, zoals het in zijn eigen bedje slapen van de baby.

Ook moet de professional *duidelijkheid bieden* aan de ouder, door het kind voorop te stellen, objectief te zijn en afspraken te maken:

“Nou als ouders gaan scheiden bijvoorbeeld. Je merkt dan toch dat vader dan iets te zeggen heeft over moeder of moeder heeft iets te zeggen over vader. Ja dan moet je toch objectief blijven en ook duidelijk maken dat wij ons daar niet in mengen in dat soort situaties. Dus daar moeten we dan ook heel duidelijk in zijn, van nou wij letten op het welzijn van het kind en verder moeten jullie het samen uitzoeken.”

Om de ouder makkelijker te kunnen bereiken en het vertrouwen te krijgen, moet de professional een relatie opbouwen met de ouder. Hierin fungeert de professional als *vertrouwensfiguur* van de ouder.

De professional moet de *situatie in kaart brengen* door te vragen naar de visie op ouderschap, het netwerk en de achtergrond van ouders en eventuele trauma's:

“Nou ik vraag altijd wie zijn er belangrijk voor jullie in het gezin? Zijn er ook mensen op wie je kan leunen? Of die je kunnen helpen? Zijn er al hulpverleners betrokken? Wie zijn dat dan? [...] Ja ik probeer ook wel te kijken naar wat voor trauma's iemand heeft, heeft opgelopen. Wat er in zijn leven gebeurd is, in het leven van iemand. [...] Ja hoe vraag je naar zulke trauma's. Kan je iets vertellen over jezelf? Zijn er dingen gebeurd in je leven die heel erg grote impact heeft gehad? Of indruk op je heeft gemaakt?”

Hij maakt daarmee de balans op van risico- en beschermingsfactoren.

4.2.2. Contact

Het thema 'Contact' valt in de interviews in drie aandachtsgebieden uiteen: aansluiten, gelijkwaardig contact en gesprek koppelen aan een situatie. Voor *aansluiting* bij de ouder moet de professional een open gesprek voeren, snel actie ondernemen, inspelen op de situatie, het gesprek richten op het hier en nu, laagdrempelig in contact, sturen, doorvragen en op de eigen intuïtie afgaan. Een fragment van het richten op het hier en nu:

“De gesprekken richten zich dan meer op het hier en nu, en nou ja kijken van hoe kunnen we het netwerk verbreden of wat zou je zelf nog graag willen voor je eigen ontwikkeling of nou ja zo eigenlijk meer. En voor de kinderen natuurlijk van wat is belangrijk voor de kinderen?”

Ook is *gelijkwaardig contact* belangrijk. Naast de ouder staan door samen te kijken naar oplossingen. Verder moet de professional meedenken met en gehoor geven aan de ouder. Samen met de ouder wordt gekeken waar de behoeften liggen van ouder en kind.

Een gesprek moet *gekoppeld worden aan een situatie*. Op die manier heeft de professional een kapstokje om over het kind te praten en vragen te stellen over het ouderschap.

4.2.3. Ouder bekrachtigen

Het thema 'Ouder bekrachtigen' valt in de interviews in twee aandachtsgebieden uiteen: positieve belichten en uitgaan van kracht ouder. Ouders hebben vooral behoefte aan *het horen wat er goed gaat*. Er moet uitgaan worden van *de kracht van de ouder*:

“Ja ik denk nou ja gesprekken gaan dan natuurlijk niet over van ‘goh je hebt best wel wat risicofactoren, dus het zou kunnen dat’. Nee want je gaat ervan uit dat het dan ook stabiel blijft en ook met de ondersteuning die je biedt dat een ouder genoeg eigen competenties ontwikkeld of verder kan ontwikkelen en verder daardoor gewoon ook de weg weet te vinden op het moment dat het niet zo goed loopt.”

4.2.4. Netwerk vergroten

Het thema 'Netwerk vergroten' valt in de interviews in twee aandachtsgebieden uiteen: ouders koppelen en netwerk inzetten. Tijdens ouderbijeenkomsten kunnen *ouders aan elkaar gekoppeld* worden die elkaar vanuit het land van herkomst begrijpen of die vlakbij elkaar wonen. Zo wordt het netwerk van de ouders vergroot wat zorgt voor meer beschermende factoren. *Het netwerk van ouders* kan *ingezet* worden als steunbron. De professional kan zichzelf ook inzetten om het netwerk te vergroten. Een fragment over een zwangere vrouw die de vakantie in zou gaan:

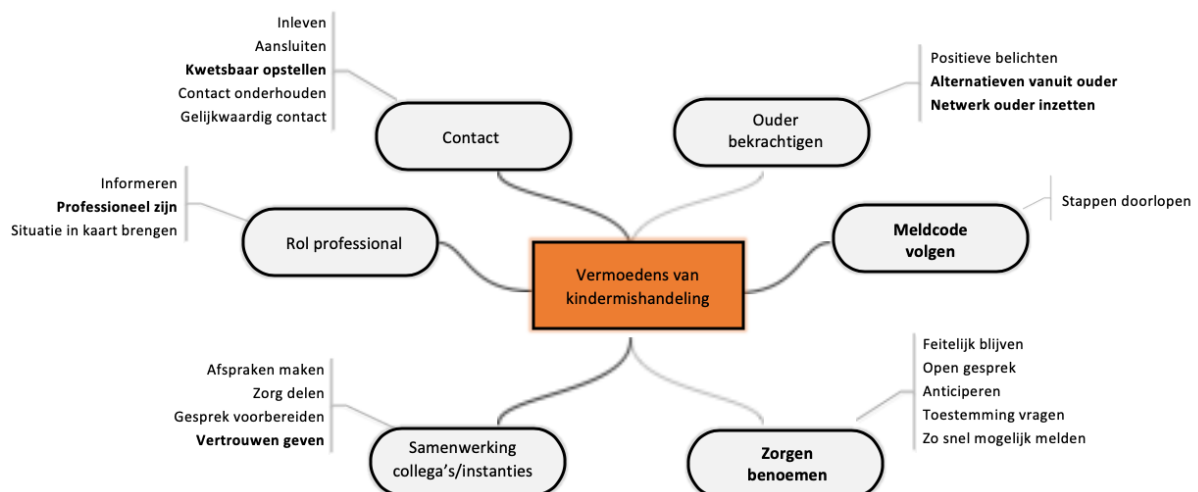
“En ja ik durfde haar gewoon eigenlijk niet de vakantie in laten gaan. Ik wist dat ze bijna ging bevallen. Ik weet dat ze een klein netwerkje had. [...] Ja ik voelde me er gewoon niet oké bij als zij zonder netwerkje zeg maar de vakantie in ging. Dus ik heb haar mijn telefoonnummer gegeven, mijn eigen mobiele telefoonnummer. Dat mocht helemaal niet, maar ik heb het wel gedaan.”

4.2.5. Samenwerking collega's/instanties

Het thema 'Samenwerking collega's/instanties' valt in de interviews in drie aandachtsgebieden uiteen: afspraken maken, gesprek voorbereiden en zorg delen. Onderling kan met collega's *afspraken gemaakt* worden over wie het gesprek met ouders voert en *wat* gevraagd moet worden. Ook worden *zorgen* wel eens met de jeugdverpleegkundige *gedeeld* om tips te krijgen.

4.3. Vermoedens van kindermishandeling

De thema's die als belangrijk naar voren zijn gekomen in het bespreekbaar maken van de vermoedens met ouders, zijn in onderstaand figuur weergegeven.

Figuur 4: Thema's en aandachtsgebieden in het bespreekbaar maken van vermoedens van kindermishandeling

4.3.1. Rol professional

Het thema 'Rol professional' valt in de interviews in drie aandachtsgebieden uiteen: informeren, professioneel zijn en situatie in kaart brengen. De professional heeft een *informerende rol*. Op het moment dat een ouder de gevolgen van zijn gedrag niet inziet kan de professional deze benoemen. Ook kan de professional uitleg geven over hoe belangrijk de ouders zijn voor het kind.

De *professionaliteit* van de professional is belangrijk. Hij moet sterk in zijn schoenen staan en niet om de boodschap heen draaien. Het gesprek moet goed worden voorbereid om te weten welke stappen gezet moeten worden. De professional moet duidelijk zijn en moet het doel van het gesprek benoemen. Het is belangrijk om transparant te zijn over wat je gaat doen.

Het is belangrijk om *de situatie in kaart te brengen*. Dit kan door zicht te krijgen op het netwerk, de visie van de ouder en de geschiedenis van de ouder. Er moet stilgestaan worden bij de kant van het verhaal van de ouder. De professional maakt de balans op tussen krachten en risicofactoren van het gezin. Soms wordt het verhaal van het kind gecheckt met het verhaal van de ouder door een aantal vragen:

“Een keer dat ik een kind had met een heel blauw oor. En ik dacht nou dit is geen goede plek om een blauwe ja zwartblauw oor te hebben. En nou goed wat ik dan doe is het kind zelf vragen van hey wat heb jij een blauw oor, hoe kan dat? En ben je gevallen? Dan zeggen ze nee nou ja tegen de kast aan. En ik heb het dan gecheckt dat verhaal bij de moeder, dat is wel een gezin waarbij iets zou kunnen gebeuren. En dat verhaal klopte gewoon helemaal, dus dat was uiteindelijk geen kindermishandeling.”

4.3.2. Contact

Het thema 'Contact' valt in de interviews in vijf aandachtsgebieden uiteen: inleven, aansluiten, kwetsbaar opstellen, contact onderhouden en gelijkwaardig contact. De professional moet zich proberen *in te leven* in de situatie van het gezin, maar moet hierdoor geen zand in de ogen krijgen. Hij moet bij de feiten blijven en dat blijven benoemen. Daarin begripvol reageren en het gevoel van de ouder teruggeven.

Factoren die zijn benoemd bij het *aansluiten* bij de ouder, zijn het inspelen op de behoefte van ouders, het aanpassen aan de ouder, ruimte geven voor de emotie, laagdrempelig contact, checken of je de ouder begrijpt en het geven van voorbeelden. Verder wordt het gesprek weleens gevisualiseerd door uitspraken op een flap-over te schrijven. Dit kan worden ingezet als communicatiemiddel:

“Dat je gewoon dat de gespreksleider ook gewoon zegt: “oké bedoel je dit? Dan schrijf ik dit op” of “hoe bedoel je dat?”. Dan heb je meteen een communicatiemiddel om duidelijk te hebben wat je bespreekt met elkaar.”

Wanneer een ouder ontkent kan de professional hiermee omgaan door signalen te verzamelen en de ouder te confronteren met deze verzamelde feiten. Het is belangrijk om rustig en begripvol te zijn. Geef uitleg over de stand van zaken en maak afspraken. Komt de ouder deze niet na en is er geen samenwerking mogelijk dan wordt er een melding gedaan.

Het kan helpen om zich *kwetsbaar op te stellen* en de spanning die wordt gevoeld te benoemen. Door dit te doen is er minder druk en ziet de ouder dat beide partijen het spannend vinden.

Het is belangrijk om te zeggen wat je gaat doen en dit ook na komt. Verder *een vinger aan de pols houden* om het gezin in beeld te houden.

De professional moet *gelijkwaardig contact* nastreven. Naast de ouder staan door samen te kijken naar oplossingen, samenwerken, een gezamenlijk doel voorop te stellen en respectvol om te gaan met elkaar. Niet in discussie gaan, niet dreigen, niet met een vinger wijzen en niet betweterig zijn. Dit werkt averechts.

4.3.3. Ouder bekrachtigen

Het thema 'Ouder bekrachtigen' valt in de interviews in drie aandachtsgebieden uiteen: positieve belichten, alternatieven vanuit ouder en netwerk ouder inzetten. De professional moet het *positieve belichten* door te kijken naar de krachten in het gezin. Laat *de ouder zelf met alternatieven* voor gedragingen komen. Ook moet de professional kijken *naar het systeem van het gezin* en naar de sterke bronnen hierin:

“Ik denk dat het heel goed is dat je van het eigen systeem gebruikmaakt. Niet allemaal hulpverleners binnen slepen, maar misschien heb je hele sterke bronnen rondom dit gezin. Het is dan ook mooi als je die erbij gaat betrekken, van als oma heel betrokken is en oma die wil ook veel doen, neem oma een keer mee.”

4.3.4. Meldcode volgen

Het thema 'Meldcode volgen' omvat het volgen van de *stappen van de meldcode*. Wanneer er vermoedens zijn van onveiligheid voor het kind gaat de meldcode van start. De professional brengt de feitelijke signalen in kaart. Vragen die hierbij gebruikt worden zijn:

“Oké wat zijn de concrete signalen van het kind, de ouders en de omgeving? Wie signaleert dit? Sinds wanneer wordt het ook opgemerkt en door wie? Hoe vaak en wanneer komen de signalen voor? Nemen de signalen toe in intensiteit of aantal? Waardoor is er zorg over deze situatie of het vermoeden van kindermishandeling ontstaan? En bij wie? Delen anderen deze zorgen of dit vermoeden? Welke acties zijn er al ondernomen en door wie? Wat is er al met het kind en de ouders doorsproken en door wie?”

Verder wordt er per signaal gekeken hoe ernstig dat is. Bij grote zorgen wordt dit gemeld aan de ouder en wordt benoemd dat de meldcode van start gaat.

4.3.5. Zorgen benoemen

Het thema 'Zorgen benoemen' valt in de interviews in vijf aandachtsgebieden uiteen: feitelijk blijven, open gesprek, anticiperen, toestemming vragen en zo snel mogelijk melden. Het is belangrijk de zorgen *feitelijk te benoemen* naar de ouders toe. Wat er is gebeurd, wat je hebt gezien en de zorgen gekoppeld aan een situatie. De zorgen kunnen feitelijk onderbouwd worden.

De professional moet ervoor zorgen dat het een *open gesprek* is, waarin de zorgen bespreekbaar worden.

Het is belangrijk om *in te spelen op de reactie* van de ouder. Soms kan vanaf het eerste contact al aangevoeld worden dat rustig aan moet worden gedaan en eerst op de ouder afgestemd moet worden voordat de moeilijke dingen besproken worden. Hier moet de professional inspelen op zijn intuïtie.

Er wordt weleens *toestemming gevraagd* aan de ouders om zorgen te delen met collega's om te kijken of het kind mogelijk extra op de opvang kon komen. Het is van belang om de zorgen *zo snel mogelijk terug te geven* aan ouders. Het wordt soms als lastig ervaren om de gedachten hierin te benoemen.

4.3.6. Samenwerking collega's/instanties

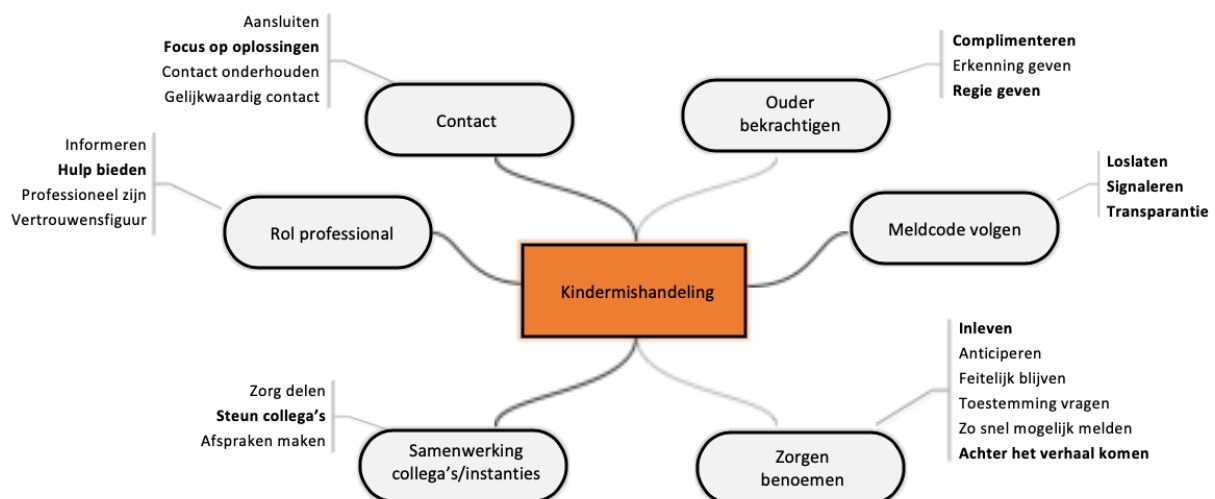
Het thema 'Samenwerking collega's/instanties' valt in de interviews in vier aandachtsgebieden uiteen: afspraken maken, zorg delen, gesprek voorbereiden en vertrouwen geven. Er is aangegeven de *zorgen te delen* met collega's en samen een *gesprek voor te bereiden*. Dit wordt gedaan door afspraken te maken, de casus te bespreken en mogelijke scenario's in een rollenspel te bedenken:

“Wat wij dan doen dan bespreken we ook van nou scenario A: Hij erkent het en hij wil meewerken, scenario B: Hij ontkent, maar hij wil wel meewerken. Nou zo ga je verschillende scenario's bij langs, van hoe kan je reageren en wat is je houding. He dat je wel een beetje wat zinnnetjes paraat hebt zodat je weet hoe je kan reageren in zo'n gesprek.”

Verder kan het helpen om vertrouwen in elkaar uit te spreken.

4.4. Kindermishandeling

De thema's die als belangrijk naar voren zijn gekomen in het bespreekbaar maken van kindermishandeling met ouders, zijn in onderstaand figuur weergegeven.

Figuur 5: Thema's en aandachtsgebieden in het bespreekbaar maken van kindermishandeling

4.4.1. Rol Professional

Het thema 'Rol professional' valt in de interviews in vier aandachtsgebieden uiteen: informeren, hulp bieden, professioneel zijn en vertrouwensfiguur. Er wordt weleens tips aan ouders gevraagd om op die manier te *informeren* wat de ouders doen. De professional moet transparantie bieden. Het is de rol van de professional om de ouder te verwijzen en te *begeleiden naar hulp*.

Wat betreft de *professionaliteit* wordt aangegeven dat je kennis van zaken moet hebben, van tevoren een aanpak bedenkt, duidelijk bent naar de ouder toe en moet reflecteren op jezelf als professional. Een citaat over reflecteren:

“Op het moment dat je voelt dat je niet professioneel daarin kunt zijn, dan moet je het iemand anders laten doen. Dan moet je wel zo eerlijk zijn naar jezelf om inderdaad te zeggen van het is misschien beter dat ik dit nu niet doe. [...] Je raakt wel emotioneel verbonden met die kinderen. Dus als je iets signaleert bij een kind waarvan je denkt zo hoor je niet met kleine kinderen om te gaan, dan raakt je dat meteen emotioneel. [...] dus inderdaad als je op een gegeven moment dan niet kan handelen, dan moet je dat door iemand anders laten doen.”

Verder moet de professional oog hebben voor de kwetsbaarheid van ouders en verbinding zoeken met de ouder, zodat de ouder zich veilig voelt:

“De ouder moet zich veilig voelen bij jou en een stap uit de comfortzone durven te zetten. Dus je moet uiterst sensitief zijn voor de kwetsbaarheid van de ouder. Dat je steeds op zoek bent naar wat de ouder nodig heeft om zich veilig te voelen, dat verschilt gewoon heel erg per ouder.”

4.4.2. Contact

Het thema ‘Contact’ valt in de interviews in vier aandachtsgebieden uiteen: aansluiten, focus op oplossingen, contact onderhouden en gelijkwaardig contact. Het is belangrijk om *aan te sluiten* bij de ouder. Een professional geeft aan meer te willen weten hoe aan te sluiten bij cultuurverschillen.

De focus in het gesprek ligt op oplossingen:

“Dat maakt niet uit wat er is gebeurd. Dat is al gebeurd, dus we gaan nu verder kijken. Wat gaan we eraan doen.”

Professionals zeggen betrokkenheid te tonen, gesprekken na te bespreken en vervolgafspraken te maken met de ouders om *in contact te blijven*.

De professional moet *gelijkwaardig contact* nastreven door niet betweterig te zijn, rustig te reageren, samen te werken en niet in discussie te gaan.

4.4.3. Ouder bekrachtigen

Het thema ‘Ouder bekrachtigen’ valt in de interviews in drie aandachtsgebieden uiteen: complimenteren, erkenning geven en regie geven. Wanneer een ouder open en eerlijk reageert kan hier een *compliment* over gegeven worden. De professional moet *erkenning* geven aan moeilijkheden. Ook wordt de ouder *regie gegeven* door ze zelf met oplossingen te laten komen en zelf te laten zeggen wat hij of zij nodig heeft:

“Wat heb je daarbij nodig? Welke professional heb je nodig? Welke professional moet daar ook een beetje de lead in nemen? Meestal het fijnste is als die ouder uiteindelijk zelf kan bedenken van hey zo gaan we het doen, en jou heb ik daarbij nodig en van iemand anders heb ik die hulp nodig. Dat zou het fijnste zijn, dat die ouder zelf de regisseur is.”

4.4.4. Meldcode volgen

Het thema ‘Meldcode volgen’ valt in de interviews in drie aandachtsgebieden uiteen: loslaten, signaleren en transparantie. Er wordt aangegeven dat *loslaten* na het melden lastig is. Wat meespeelt is de angst dat ouders hun kind van de school of opvang halen na het benoemen van de melding. In dit geval kan de professional niets anders doen dan loslaten, want hij heeft geen invloed meer op de situatie. Na het *signaleren* van lichamelijke dingen bij een kind heeft een professional Veilig Thuis gebeld om advies in te winnen. Het is belangrijk om *transparant* te zijn naar de ouders en je zorgen te benoemen en te benoemen dat je een melding gaat plaatsen. Hierbij kan benoemd worden het traject samen in te willen gaan.

4.4.5. Zorgen benoemen

Het thema ‘Zorgen benoemen’ valt in de interviews in zes aandachtsgebieden uiteen: inleven, anticiperen, feitelijk blijven, toestemming vragen, zo snel mogelijk melden en achter het verhaal komen. Professionals zeggen begrip te tonen en *zich in te leven*. Ervan uit te gaan dat iedere ouder een goede ouder wil zijn. De professional moet *anticiperen* op de reactie van de ouder. Bij een open en eerlijke reactie moet de professional de ouder complimenteren, begripvol zijn, samen kijken hoe de situatie anders ingedeeld kan worden, mee denken, praktische oplossingen aanreiken, duidelijkheid geven en de ouder laten reflecteren. Ook wordt benoemd te luisteren naar het eigen instinct.

Verder *feitelijk blijven* in het gesprek, verwijzen naar een concrete situatie en de zorgen uitleggen. De professional moet de situatie niet mooier maken dan dat het is:

“Ook bepaalde dingen of bepaalde situaties ook niet wegvegen of wegpoetsen of veranderen. Nee dit is er gebeurd, en dat vertel ik.”

Er wordt weleens *toestemming gevraagd* aan de ouder om extra hulp in te zetten. Het is belangrijk om *zo direct mogelijk op de situatie* de zorgen te melden aan ouders.

Om *achter het verhaal te komen* wordt een uitleg gevraagd aan de ouder. Op die manier krijgt de ouder de kans om zijn kant van het verhaal uit te leggen. De professional reageert rustig, biedt een luisterend oor en probeert het beter te begrijpen. Het is belangrijk om stil te staan bij het gevoel van de ouder.

4.4.6. Samenwerking collega's

Het thema ‘Samenwerking collega's/instanties’ valt in de interviews in drie aandachtsgebieden uiteen: zorg delen, steun collega's en afspraken maken. *Zorgen worden gedeeld* met collega's. Dit wordt gedaan in een gesprek en tijdens een intervisie met het team. Er wordt besproken hoe de situatie feitelijk is verlopen, stilgestaan bij het gevoel en achteraf gereflecteerd. Er wordt aangegeven *steun* te ervaren van collega's. Er worden *afspraken gemaakt* tussen collega's over wie de begeleiding van het gezin op zich neemt. Samenwerking tussen verschillende instanties is belangrijk om niet te veel hulpverleners binnen een gezin te hebben. Zo wordt voorkomen dat niemand de regie heeft en er geen knopen doorgehakt worden.

4.5. Overige relevante punten

Er zijn een aantal punten naar voren gekomen in de interviews die niet onder een deelvraag te schalen zijn maar meer in het algemeen gelden.

4.5.1. Contact

De professional moet te allen tijde zijn eigen authentieke zelf meenemen in het contact met de ouder. Hij moet naast de professional ook mens zijn. Daarnaast moet de professional de gesprekken starten vanuit zijn eigen waarneming.

4.5.2. Gesprekstechnieken

Eén professional benoemde dat zij is opgeleid met oplossingsgericht werken en motiverende gespreksvoering, alleen dat het lastig is dit goed toe te passen zonder dat het een trucje wordt.

Er werd benoemd stil te staan bij de kindsdelen van de ouder volgens de PresentChild methode. De PresentChild methode gaat ervanuit dat kinderen de ouder weerspiegelen (PresentChild, z.d.).

Algemene gesprekstechnieken die aanbod zijn gekomen: samenvatten, luisteren, doorvragen, sturen, reflecteren, stiltes laten vallen, heretiketteren, jezelf als instrument gebruiken, provoceren, OMA thuislaten en de OEN-opstelling.

4.5.4. Bijscholen

Meerdere professionals ervaren handelingsverlegenheid of zien dit bij andere collega's als het gaat om het gesprek aangaan over kindermishandeling. Er is geopperd om vaardigheidslessen en trainingen jaarlijks te verplichten. Verder zou een professional handvatten willen hoe om te gaan met de millennials van nu. Zij merkt dat het contact anders is, doordat de ouders kritischer zijn en het internet vaker raadplegen.

4.5.4. Doorgaande lijn

Verder wordt aangegeven dat er geen doorgaande lijn is in de begeleiding van het kind en er geen terugkoppeling is:

“ Er komt dan een signalering bijvoorbeeld bij de een, en dat wordt overgedragen en daar sluiten ze het vervolgens dan af. En daar houdt het dan vervolgens ook op. Maar eigenlijk zou je, en dat is natuurlijk best wel een heel grijs gebied, als een kind dan bijvoorbeeld doorgaat naar de basisschool ook daar het een en ander bekend moeten zijn. Zodat een leerkracht daar wat alerter op is, op dat kind. Als die dan ook dingen signaleert, kan weten van hey er is al een voorgeschiedenis misschien moeten we nu even goed vinger aan de pols houden. Zodat een kind wel goed in beeld blijft. ”

5. Conclusie

Dit hoofdstuk geeft antwoord op de onderzoeksvraag: *Wat zijn de ervaringen van professionals in gesprekken met ouders als het gaat om het bespreekbaar maken van kindermishandeling?* Deze vraag is opgedeeld in wat er werkt tijdens het bespreekbaar maken van de schaduwkanten van ouderschap, risicofactoren van kindermishandeling, vermoedens van kindermishandeling en kindermishandeling.

Wat werkt er tijdens het bespreekbaar maken van de schaduwkanten van ouderschap?

Tijdens het bespreekbaar maken van de schaduwkanten van ouderschap heeft de professional een adviserende en informerende rol over de normale ontwikkeling van een kind. Dit kan preventief werken tegen kindermishandeling, aangezien ouders door onvoldoende kennis over de normale ontwikkeling en de opvoeding van hun kind minder in staat zijn hun pedagogische verantwoordelijkheden waar te maken (Wagenaar-Fischer et al., 2010). Verder kan de professional eigen voorbeelden geven en moet hij de situatie in kaart brengen. Hij moet aansluiten bij de ouder, zich inleven in de situatie, contact onderhouden en gelijkwaardig contact nastreven. De professional moet de ouder bekrachtigen door het positieve te belichten, erkenning te geven en lastigheden te normaliseren. Dit komt overeen met de ouderschapstheorie van Alice van der Pas (2005), waarin staat dat ouderschap kwetsbaar maakt en ouders 'goede ouder'-ervaringen moeten opdoen. De professional kan de drempel voor ouders verlagen door contact met andere ouders te bemoedigen en een voorzetje te geven.

Wat werkt er tijdens het bespreekbaar maken van risicofactoren van kindermishandeling?

Tijdens het bespreekbaar maken van de risicofactoren van kindermishandeling heeft de professional een adviserende rol, moet hij duidelijkheid bieden, een vertrouwensfiguur voor de ouder zijn en de situatie in kaart brengen. Hij moet aansluiten bij de ouder, gelijkwaardig contact nastreven en een gesprek hierover koppelen aan een situatie. Hij kan de ouder bekrachtigen door het positieve te belichten en uit te gaan van de kracht van de ouder. Het werkt om het netwerk van de ouder in te zetten en te vergroten door ouders te koppelen aan elkaar. De professional moet met collega's afspraken maken over de begeleiding, kan het gesprek samen voorbereiden en zijn zorgen delen.

Wat werkt er tijdens het bespreekbaar maken van vermoedens van kindermishandeling?

Tijdens het bespreekbaar maken van de vermoedens van kindermishandeling heeft de professional een informerende rol, moet hij professioneel zijn en de situatie in kaart brengen. In het contact moet hij aansluiten bij de ouder, zich inleven in de situatie, gelijkwaardig contact nastreven en contact onderhouden. Het kan helpen om zich kwetsbaar op te stellen. Door het positieve te belichten, alternatieven te laten komen vanuit de ouder en gebruik te maken van het eigen netwerk van de ouder kan deze worden bekrachtigd. Het werkt om met collega's afspraken te maken, zorgen te delen, elkaar vertrouwen te geven en het gesprek voor te bereiden. Volgens de Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming (2018) is het van belang om per situatie vooraf te bedenken welke formulering de minste weerstand bij ouders zal oproepen zonder te bagatelliseren of bezorgdheid weg te laten en zonder af te doen aan de ernst van de boodschap. Tijdens het benoemen van zorgen naar de ouder moet de

professional feitelijk blijven, een open gesprek aangaan, de zorgen zo snel mogelijk melden, anticiperen op de reactie van de ouder en toestemming vragen voor het inschakelen van hulp.

Wat werkt er tijdens het bespreekbaar maken van plaatsgevonden kindermishandeling?

Tijdens het bespreekbaar maken van plaatsgevonden kindermishandeling moet de professional informerend, professioneel en een vertrouwensfiguur zijn. Wanneer professioneel handelen niet mogelijk is, moet de professional de zorg overdragen aan een collega (De Wolff et al., 2020). Hij moet hulp bieden waar nodig. In het contact moet hij aansluiten bij de ouder, focussen op oplossingen, contact onderhouden en gelijkwaardig contact nastreven. Hij kan de ouder bekrachtigen door deze te complimenteren, erkenning en regie te geven. Een positieve insteek is belangrijk, alleen werkt dit niet altijd wanneer er in een gezin veel problemen zijn (ZonMw, 2017). De professional moet tijdens het benoemen van zijn zorgen zich inleven, anticiperen op de reactie van de ouder, feitelijk blijven, achter het verhaal komen en toestemming vragen voor het inschakelen van hulp. Hij moet zijn zorgen zo snel mogelijk melden. Het kan helpen om de zorgen te delen met collega's, afspraken te maken en elkaar te steunen. Bij het volgen van de meldcode is transparantie belangrijk. Het kan een proces van loslaten zijn voor de professional.

Wat zijn de ervaringen van professionals in gesprekken met ouders als het gaat om het bespreekbaar maken van kindermishandeling?

Concluderend is de ervaring van de professional dat het belangrijk is om altijd aan te sluiten bij de ouder, het positieve te belichten en te streven naar gelijkwaardig contact. Bij het praten over moeilijkheden in het ouderschap werkt het om erkenning te geven, moeilijkheden te normaliseren en advies te geven. De professional heeft een informerende taak, moet de situatie in kaart brengen en moet contact onderhouden zodat hij sneller in gesprek kan gaan met de ouder. Tijdens het benoemen van de zorgen moet de professional de gesprekken starten vanuit zijn eigen waarneming, feitelijk blijven, anticiperen op de reactie, zijn zorgen zo snel mogelijk melden en eerst toestemming vragen aan de ouder voordat hij hulp inschakelt. De professional moet altijd transparant zijn. Hij moet zijn authentieke zelf meenemen in het contact. Ter ondersteuning kan de professional afspraken maken met collega's, zijn zorgen delen en het gesprek voorbereiden. In de literatuur is er op concreet niveau al veel bekend over dat de professional bovenstaande moet toepassen. In het hoofdstuk resultaten staat dieper uitgewerkt wat er onder deze aandachtsgebieden in de praktijk valt.

6. Discussie

In dit hoofdstuk wordt een kritische blik geworpen op het onderzoek. De bevindingen worden geïnterpreteerd, de belemmeringen worden in kaart gebracht en er wordt stilgestaan bij de validiteit en betrouwbaarheid. Ten slotte volgen suggesties voor vervolgonderzoek.

6.1. Betekenis van de bevindingen

De onderzoeksbevindingen uit deze studie laten zien dat het bespreekbaar maken van kindermishandeling een voortdurend proces van aansluiten is bij de ouder. Er zijn verschillende rollen die een professional kan aannemen tegenover de ouder: vertrouwensfiguur, mededeelzame detective, docent en coach (Lang & Van der Molen, 2016). In de *rol van vertrouwensfiguur* schept de professional duidelijkheid en rust, toont hij aandacht en begrip voor de cliënt en stimuleert hem om vrijuit te praten. De professional moet transparant zijn, erkenning geven en luisteren naar de ouder. In de *rol van mededeelzame detective* probeert de professional een helder beeld te krijgen van het denken en doen van de ouder. Dit komt overeen met het in kaart brengen van de situatie. De professional leert de ouder kennen en kijkt naar de behoeften van de ouder en het kind. In de *rol van docent* legt de professional een effectievere kijk op de problemen voor en bespreekt hij de zinvolheid daarvan met de ouder. Dit komt overeen met de informerende taak van de professional. Deze rol kan verklaren waarom er door de professional en in de literatuur aangegeven wordt dat de professional adviezen thuis moet laten (vanwege het opbouwen van vertrouwen in de rol van vertrouwensfiguur), maar dat er in bepaalde situaties juist adviezen gegeven worden. De professional is er naast het luisteren naar de ouder ook voor om nieuwe inzichten te brengen en bij te sturen waar nodig. In de *rol van coach* begeleidt de professional de ouder bij het in praktijk brengen van nieuwe inzichten. Hier leidt de professional naar hulp (Lang & Van der Molen, 2016).

Volgens Rogers' cliëntgerichte benadering (2012) moet de professional in het contact aan drie voorwaarden voldoen om ervoor te zorgen dat een ouder zichzelf kan ontplooiën, waaronder ook in het ouderschap. Hij moet onvoorwaardelijke positieve waardering bieden door de ouder te accepteren, niet te oordelen en te bekrachtigen. Binnen de relatie met de ouder moet hij authentiek en duidelijk zijn. De professional moet empathie tonen en zich inleven. Dit draagt bij tot het gevoel van veiligheid van de ouder. Dit is overeenkomstig met de bevindingen uit het huidige onderzoek. Kritiek op Rogers' methode is dat het niet op iedereen toepasbaar is. Het vereist dat de ouder goed kan nadenken over zichzelf, zijn gedachten en gevoelens kan verwoorden en het vermogen heeft om inzichten vorm te geven in adequaat gedrag (Lang & Van der Molen, 2016). Het is mede hierom van belang om goed aan te sluiten bij de ouder en zo nodig te wisselen tussen de verschillende rollen van een professional.

6.2. Controle factsheet

Ter controle van de resultaten zijn de opgestelde tips doorgenomen met een professional. Er waren een aantal toevoegingen, waaronder dat je moet proberen te kijken hoe je de sterke krachten van een ouder kunt inzetten om een probleem aan te vliegen. Dan leren ouders hun kracht in te zetten op momenten dat het minder goed gaat. Verder dat wanneer er geen klik is tussen de ouder en professional, dat er dan een afweging gemaakt moet worden of het in het belang van het kind is dat de zorg wordt overgedragen. Het belangrijkste is dat je

als professional voor het kind staat. Het verhaal werd afgesloten door te noemen dat de tips alles omvat wat heel belangrijk is en wat van wezenlijk belang is als je met gezinnen en kinderen aan het werk bent. Het zijn voor iedere toekomstige hulpverlener vaardigheden die je in je pakket moet hebben.

6.3. Visie van ouders

In het onderzoek naar de ervaring van ouders over wat werkt in het bespreekbaar maken van kindermishandeling (2020) zijn overeenkomsten en ook enkele verschillen ontdekt. In beide onderzoeken komt duidelijk naar voren dat aansluiten bij de ouder en gelijkwaardig contact belangrijk is. De professional moet erkenning geven, niet oordelen en transparant zijn. Wat ook overeenkomt is de positieve benadering, waarbij de ouder te horen krijgt wat er goed gaat. De professional moet zichzelf blijven en mens zijn. Verder delen de visies dat de professional contact moet onderhouden en betrokken blijft bij het gezin. Ook moet de professional de grens van zijn expertise kennen en hiernaar handelen. Hij moet het doel van het gesprek benoemen. De professional moet de ouder ondersteunen bij het zoeken van hulp. Dit mag van de ouders bij minder erge situaties vaker en eerder gedaan worden. Hij moet informeren en kan adviseren. Wat verder overeenkomt is dat de professional stil moet staan bij het gevoel van de ouder en dit moet checken (Van den Berg, 2020).

Waar in de visie van ouders duidelijk het belang van de vertrouwensband naar voren kwam, kwam dit in de visie van professionals maar enkele keren terug. Overeenstemmend is dat de relatie langzaam opgebouwd moet worden. Vanuit de ouders is een klik met de professional belangrijk. Het is voor ouders belangrijk om te ervaren dat er tijd genomen wordt in een gesprek. Volgens ouders kan er vaker gepraat worden met betrokkenen om de situatie in kaart te krijgen (Van den Berg, 2020).

6.4. Belemmeringen

Deze studie heeft plaatsgevonden tijdens de coronacrisis. Dit zorgde voor de digitale afname van de interviews. Nadelig is dat de internetverbinding soms wegviel, waardoor het verhaal van de professional niet volledig gevolgd kon worden. Een voordeel is dat het minder tijdrovend was, doordat er geen reistijd bij kwam kijken.

De coronacrisis heeft ook een bijdrage geleverd aan de drukte van organisaties en daarmee een negatieve invloed op de werving. Door de crisis zaten veel gezinnen thuis. Met het sluiten van de scholen is de veilige haven voor leerlingen en de signaalfunctie van leerkrachten verdwenen (Slachtofferwijzer, 2020). Dit heeft er mede voor gezorgd dat juist nu organisaties omtrent het thema kindermishandeling het drukker hebben. Meerdere organisaties gaven aan door drukte niet mee te willen werken aan het onderzoek. Er zijn minder professionals bereikt dan in eerste instantie de bedoeling was, waardoor er geen verzadiging is opgetreden.

6.5. Betrouwbaarheid en validiteit

Tijdens het onderzoek is er transparant gewerkt. De respondent werd voorafgaand aan het onderzoek op de hoogte gesteld van de aard, het doel en de methode van het onderzoek. Aan het begin van ieder interview is de vertrouwelijkheid van het onderzoek benoemd, wat de validiteit en de betrouwbaarheid vergroot.

Door de afname van diepte-interviews kon er worden aangesloten bij het verhaal van de professional. Er kon doorgevraagd worden op de achterliggende gedachten en motivaties van de professional. Doordat er geen verzadiging is opgetreden kan het zijn dat belangrijke informatie niet aan het licht is gekomen. Dit is nadelig voor de betrouwbaarheid en generaliseerbaarheid van het onderzoek. Door het digitale karakter van de interviews is het ook mogelijk dat er informatie verloren is gegaan door het wegvallen van de verbinding. Om zo min mogelijk informatie te verliezen zijn de interviews letterlijk getranscribeerd. Het was niet mogelijk om de setting van het interview te controleren. De interviewer had enkel invloed op zijn eigen setting, wat de betrouwbaarheid niet ten goede komt.

Door het geringe aantal interviews zijn de resultaten minder representatief. De geïnterviewde professionals kwamen voornamelijk uit het midden en noorden van het land. Dit maakt dat de resultaten minder toepasbaar kunnen zijn op de randsteden en het zuiden van het land. Dit is nadelig voor de externe validiteit van het onderzoek. In het onderzoek zijn de ervaringen van de professionals duidelijk naar voren gekomen. Zij hebben genoemd wat er volgens hen werkt en ook wat de reactie van ouders hierop is. Zij gaven ook situaties aan waarin iets minder goed uitpakte. Hieruit blijkt dat er weinig sociaal wenselijke antwoorden zijn gegeven. Dit bevordert de interne validiteit van het onderzoek. Na de analyse van de interviews vond er een proces van triangulatie plaats. De literatuur en de interviews zijn met elkaar vergeleken, en vervolgens is de factsheet besproken met een professional ter controle. Meerdere informatiebronnen verhogen de validiteit.

6.6. Vervolgonderzoek

Uit het onderzoek is gebleken dat wat de professionals belangrijk vinden in het contact met de ouders grotendeels overeenkomt met de literatuur en de visie van ouders. De hulpverlening gaat echter lang niet altijd goed, met ontevredenheid van ouders als gevolg. Een vervolgonderzoek kan kijken naar het ontstaan van deze ontevredenheid. Dit kan door een ouder en een professional die in de praktijk aan elkaar gekoppeld zijn apart te interviewen over hun ervaringen van de gesprekken. Bij tevredenheid en ontevredenheid uitvragen waar dit vandaan komt. Het kan een preventieve stap hierachter te komen en hierop in te spelen.

Verder zou er onderzoek gedaan kunnen worden naar eventuele invloed van cultuurverschillen op gespreksvoering tussen professionals en ouders. Dit vergt een grotere en meer verspreide werving van professionals, waarin professionals werkzaam zijn binnen verschillende culturen. In het huidige onderzoek zijn slechts twee professionals ingegaan op cultuurverschillen. Zij hadden echter geen vergelijkingsmateriaal, gezien zij alleen binnen een bepaalde cultuur werkzaam waren.

7. Aanbevelingen

In dit hoofdstuk wordt de factsheet weergegeven die aan de hand van de resultaten is vormgegeven. Vervolgens volgen een aantal aanbevelingen die aansluiten op de behoeften van de professionals.

**Hanzehogeschool
Groningen**
University of Applied Sciences

7.1. Factsheet

10 TIPS VOOR HET BESPREEKBAAR MAKEN VAN KINDERMISHANDELING

OP BASIS VAN LITERATUUR EN ERVARINGEN VAN PROFESSIONALS

SLUIT AAN BIJ DE OUDER

Pas jezelf aan op de ouder, het onderwerp en de situatie. Wissel in taalgebruik en nuancering. Check of je elkaar begrijpt. Let op achterliggende vragen. Stel ouders gerust, vraag door en focus op het hier en nu. Sta stil bij de emotie en geef hier ruimte voor. Luister naar de behoefte van de ouder.

WEES DUIDELIJK IN JOUW PROFESSIOELE KADERS

Maak duidelijk dat jij staat voor het welzijn en de veiligheid van het kind. Benoem het doel van het gesprek. Wees eerlijk naar jezelf op het moment dat je door emotie niet kan handelen of als je merkt dat je niet de benodigde expertise hebt. Laat je dan overnemen door een collega.

STREEF GELIJKWAARDIG CONTACT NA

Sta naast de ouder. Kijk samen naar oplossingen, luister naar de ouder, ga niet in discussie en oordeel niet. Werk samen aan een doel en wees respectvol. Ga niet dreigen met het inschakelen van hulp, ga niet met een vinger wijzen en wees niet betweterig. Reageer rustig, denk mee en geef gehoor aan de ouder.

BELICHT HET POSITIEVE EN ZET DE OUDER IN ZIJN KRACHT

Benoem de werkzame factoren, deel de succeservaringen en complimenteer. Kijk naar de krachten in het gezin, benoem deze en zet ze in bij de aanpak van de moeilijke situatie. Geef erkenning voor de moeilijkheden en de ervaringsdeskundigheid van de ouder.

ONDERHOUD GOED CONTACT MET DE OUDER

Start de intake goed en bouw het contact langzaam op. Maak een vervolgspraak om in contact te blijven. Wees transparant in wat de ouder kan verwachten. Houd het gezin in beeld en bespreek gesprekken na. Gebruik humor en behoud je authenticiteit.

BRENG DE SITUATIE IN KAART

Vraag naar de thuissituatie, de achtergrond en de motivaties van de ouder. Achterhaal de visie op ouderschap. Vraag naar eventuele trauma's door te te vragen naar gebeurtenissen die een grote impact hebben gehad. Breng het netwerk in kaart door te vragen naar belangrijke personen. Luister naar het verhaal van de ouder. Maak de balans op tussen krachten en risicofactoren.

STA STIL BIJ HET GEVOEL VAN DE OUDER

Neem schuld en schaamte van de ouder weg door te normaliseren. Besef dat het benoemen van zorgen (heftige) emoties los kan maken bij de ouder. Sta hierbij stil.

BENOEM ZO SNEL MOGELIJK JOUW ZORGEN EN HOUD HET FEITELIJK

Wees feitelijk: benoem aan beide ouders wat er is gebeurd en wat je hebt gezien. Start de gesprekken vanuit jouw eigen waarneming. Koppel jouw zorgen aan een concrete situatie en leg de zorgen uit. Maak de situatie niet mooier dan het is en meld de zorgen zo snel mogelijk aan de ouder.

DEEL JE ZORG MET COLLEGA'S EN BEREID EEN MOEILIJK GESPREK SAMEN VOOR

Deel je zorgen over een gezin met collega's in een gesprek of tijdens een intervisie. Bespreek hoe de situatie feitelijk verlopen is, sta stil bij jouw gevoel en reflecteer. Bereid samen het gesprek voor door de casus te bespreken. Het kan helpen om in een rollenspel mogelijke scenario's te bedenken.

BLIJF JEZELF BIJSCHOLEN

Overwin handelingsverlegenheid en blijf jezelf ontwikkelen. Maak de gesprekstechnieken jezelf eigen en blijf oefenen.

Opgesteld door Esther Scheffer | Juni 2020

In opdracht van het lectoraat Integrale Aanpak Kindermishandeling

7.2. Vaardigheidslessen en -trainingen

Uit het onderzoek is gebleken dat professionals handelingsverlegenheid ervaren of zien bij collega's in het bespreekbaar maken van vermoedens van kindermishandeling. Hier zou een organisatie op in kunnen spelen door jaarlijks vaardigheidslessen en -trainingen te verplichten. Bepaalde situaties kunnen door rollenspellen geoefend worden. Er zouden in deze lessen handvatten geboden kunnen worden over hoe om te gaan met verschillende doelgroepen.

Literatuurlijst

Alink, L., Prevoo, M., Berkel, S. van, Linting, M., Klein Velderman, M. & Pannebakker, F. (2018). NPM 2017: Nationale prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen. *Leiden: Universiteit Leiden/TNO*.

Baarda, B., Hulst, M. van der, Goede, M. de (2012). *Basisboek Interviewen*. (3e druk). Groningen: Noordhoff Uitgevers.

Berg, N. van den (2020). *Ouderschap, niet altijd een roze wolk* (Bachelor scriptie).

Boeije, H. & Bleijenbergh, I. (2019). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen* (Derde druk). Amsterdam: Boom.

Dekker, M. (z.d.). *Kindermishandeling voorkomen: het kan! Preventie in gemeenten*. Geraadpleegd op 28 april 2020, van http://www.thenextpage.nl/Sites/Files/0000001014_Kindermishandeling%20voorkomen,%20het%20kan.%20Preventie%20in%20gemeenten.pdf

Frerks, G., Breukelaar, M., Jongbloed, A. W. & Uitslag, M. (Eds). (2016). *Vechten, straffen of helen in mediation* (Vol. 8). Maklu.

Jeugdwet (2014, 1 maart). Geraadpleegd op 27 februari 2020, van <https://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2020-01-01>

Ketner, S. (2019). *Samen voor veilig opgroeien: De koers van het lectoraat Integrale Aanpak Kindermishandeling*. Geraadpleegd op 10 februari 2020, van https://www.hanze.nl/assets/kc-cares/integrale-aanpak-kindermishandeling/Documents/Public/Webversie-%20HANZE-19_0945%20RedeboekjeSusan%20Ketner%20compleet.pdf

Lang, G. & Molen, H. T. van der (2016). *Psychologische gespreksvoering: Een basis voor hulpverlening* (17^e druk). Amsterdam: Boom.

Landelijk Opleidingscentrum Kindermishandeling (LOCK) (2019). *Omgaan met weerstand bij cliënten - motiverende gespreksvoering*. Geraadpleegd op 24 februari 2020, van <https://hetlock.nl/opleiding/motiverende-gespreksvoering/>

Miller, W. R. & Rollnick, S. (2017). *Motiverende Gespreksvoering: Mensen helpen veranderen* (Derde editie). Amsterdam: Boom.

Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (z.d.). *Ouderschapstheorie*. Geraadpleegd op 29 april 2020, van <https://www.ncj.nl/themadossiers/ouderschap/krachtig-ouderschap/ouderschapstheorie/>

Nederlands Jeugdinstituut (z.d.). *Aandachtspunten in het gesprek*. Geraadpleegd op 29 april 2020, van <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Kindermishandeling/Zorgen-bespreken/Aandachtspunten-in-het-gesprek>

Nederlands Jeugdinstituut (z.d.). *In gesprek met kind en ouders*. Geraadpleegd op 28 april 2020, van <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Kindermishandeling/Zorgen-bespreken/In-gesprek-met-kind-en-ouders>

Nederlands Jeugdinstituut (z.d.). *Jeugdgezondheidszorg*. Geraadpleegd op 29 april 2020, van <https://www.ncj.nl/over-ncj/organisatie/jeugdgezondheidszorg/>

Nederlands Jeugdinstituut (z.d.). *Oplossingsgerichte vragen*. Geraadpleegd op 29 april 2020, van <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Kindermishandeling/Zorgen-bespreken/Oplossingsgerichte-vragen>

Nederlands Jeugdinstituut (z.d.). *Signalering van kindermishandeling*. Geraadpleegd op 23 februari 2020, van <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Kindermishandeling/Signaleren-van-kindermishandeling>

Pas, A. van der (2005). *Eert uw Vaders en uw Moeders*. Handboek Methodische Ouderbegeleiding 3. Amsterdam: SWP.

PresentChild (z.d.). *Visie, missie PresentChild*. Geraadpleegd op 11 juni, van <https://presentchild.com/over-ons/visie-missie>

Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming (2018). *Kindermishandeling: Als je je zorgen maakt: Stap 3: Praat met ouder(s) en jeugdigen*. Geraadpleegd op 28 april 2020, van <https://richtlijnenjeugdhulp.nl/kindermishandeling/als-je-je-zorgen-maakt/stap-3-praat-met-ouders-en-jeugdigen/>

Rijksoverheid (z.d.). *Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling*. Geraadpleegd op 2 maart 2020, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huiselijk-geweld/meldcode>

Rijksoverheid (z.d.). *Wat kan ik doen bij (vermoedens van) kindermishandeling?* Geraadpleegd op 29 april, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kindermishandeling/vraag-en-antwoord/doen-bij-vermoedens-van-kindermishandeling>

Rogers, C. R. (2012). *Client-Centered Therapy (New Ed)*. Hachette UK.

RTL Nieuws (2018, 18 april). *Dit is waarom de eerste 1000 dagen van je kind cruciaal zijn* (video). Opgevraagd van <https://www.youtube.com/watch?v=GZL-l-9xvUE>

Slachtofferwijzer (2020). *Coronavirus: kinderen 'veilig' thuis?* Geraadpleegd op 15 juni 2020, van <https://slachtofferwijzer.nl/nieuws/coronavirus-kinderen-veilig-thuis/>

Sportel, M. (2019). *Schaduwkanten van ouderschap trailer* (video). Opgevraagd van <https://www.youtube.com/watch?v=pTse9AQzG9A>

Stichting Alexander (2013). *Stem van kinderen in de aanpak kindermishandeling*. Geraadpleegd op 28 april 2020, van

[http://www.st-alexander.nl/wp-content/uploads/2016/04/247 Stem-van-Kinderen-in-de-aanpak-Kindermishandeling_20110021.pdf](http://www.st-alexander.nl/wp-content/uploads/2016/04/247_Stem-van-Kinderen-in-de-aanpak-Kindermishandeling_20110021.pdf)

Veilig Thuis Amsterdam-Amstelland (z.d.). *Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling*. Geraadpleegd op 28 april 2020, van <https://www.020veiligthuis.nl/professionals/aanpak-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling/>

Vink, R., Wolff, M. de, Broerse, A. & Kamphuis, M. (2017). *Richtlijn Kindermishandeling voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. Geraadpleegd op 19 februari 2020, van <https://richtlijnenjeugdhulp.nl/wp-content/uploads/2016/03/Richtlijn-Kindermishandeling-Richtlijn-V1-BEVEILIGD.pdf>

Wagenaar-Fischer, M. M., Heerdink-Obenhuijsen, N., Kamphuis, M. & Wilde, J. de (2010). *JGZ-richtlijn: Secundaire preventie kindermishandeling*. Geraadpleegd op 28 april 2020, van <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/295001012.pdf>

Wijkteams werken met jeugd (z.d.). *Drie-dimensiemodel: gesprekstechniek gevoelige onderwerpen*. Geraadpleegd op 23 februari 2020, van <https://www.wijkteamswerkenmetjeugd.nl/veiligheid-thuis-en-op-school/drie-dimensiemodel-gesprekstechniek-gevoelige-onderwerpen>

Wolff, M. de, Meije, D., Graaf, I. de & Velderman, M. K. (2020). *Gespreksvoering in de jeugdgezondheidszorg*. Geraadpleegd op 28 april 2020, van <https://ajnjeugdartsen.nl/wp-content/uploads/2020/03/TNO-2020-gespreksvoering.pdf>

ZonMw (2017). *Effectief vroegtijdig handelen ter voorkoming van kindermishandeling: Samenvatting Eindrapport Voorstudie Fase 1*. Geraadpleegd op 27 april 2020, van https://publicaties.zonmw.nl/fileadmin/zonmw/documenten/Jeugd/Kindermishandeling/Publicatie_Effectief_vroegtijdig_handelen_ter_voorkoming_van_kindermishandeling_digitaal_def.pdf

Bijlage A. Risicofactoren van kindermishandeling

In de Richtlijn Kindermishandeling voor jeugdhulp en jeugdbescherming is een lijst opgesteld met de risicofactoren van kindermishandeling (Vink et al., 2017). Deze lijst wordt hieronder weergegeven.

De belangrijkste factoren bij de ouder(s):

Middelmatig tot grote voorspellende waarde:

- Partnergeweld;
- Psychische en psychiatrische problemen zoals depressie;
- Temperament, prikkelbaarheid, hyperreactiviteit;
- Ouder heeft kindermishandeling in de jeugd meegemaakt en/of was getuige van Partnergeweld;
- Ongewenste zwangerschap.

Lage voorspellende waarde:

- Alcoholmisbruik en drugsgebruik;
- Gezondheidsproblemen;
- Crimineel gedrag;
- Laag gevoel van eigenwaarde;
- Veel persoonlijke stress;
- Gering probleemoplossend vermogen of lage intelligentie.

De belangrijkste factoren in en om het gezin:

Middelmatig tot grote voorspellende waarde:

- Geringe samenhang of cohesie in het gezin;
- Veel conflicten in het gezin.

Lage voorspellende waarde:

- Lage SES (sociaaleconomische status) of werkloosheid;
- Geringe sociale steun;
- Status als nieuwe allochtoon of vluchteling;
- Alleenstaande ouder;
- Groot gezin.

De belangrijkste factoren in de ouder-kind interactie:

Middelmatig tot grote voorspellende waarde:

- Ouder ziet de jeugdige als een probleem;
- Gebruik van fysieke straf;
- Geen goede gehechtheidsrelatie.

Lage voorspellende waarde:

- Opvoedingsstress.

De belangrijkste factoren bij de jeugdige:

Middelmatig tot grote voorspellende waarde:

- Erg jonge leeftijd (< 3 jaar).

Lage voorspellende waarde:

- Geringe fysieke gezondheid;
- Internaliserend probleemgedrag;
- Externaliserend probleemgedrag;
- Gebrekkige sociale vaardigheden.

Andere factoren die waarschijnlijk ook een risico vormen voor het ontstaan van kindermishandeling, zijn:

Bij de ouder(s):

- Leeftijd (tiener- of jonge ouders);
- Eenouderschap;
- Chronische ziekte of kwetsbare gezondheid;
- Suïcide(pogingen);
- Crimineel verleden;
- Verstoorde interactie tussen ouders;
- (Vecht)scheiding, nieuwe relatie/huwelijk;
- Beperkte of inadequate opvoedvaardigheden.

In en om het gezin:

- Gezinsgrootte en aantal kinderen (grote gezinnen);
- Eerdere OTS en bemoeienis Veilig Thuis/Raad voor de Kinderbescherming;
- Criminaliteit in de buurt;
- Weinig sociale cohesie in buurt;
- Gemengde cultuur in het gezin;
- Slechte relatie met (stief)broertjes/zusjes;
- Weinig of geen (functionerend) sociaal netwerk;
- Geen sociale controle vanuit netwerk en buurt;
- Stress en instabiliteit in het gezin;
- Ouder in hechtenis;
- Inwonende familieleden;
- Afwezigheid van volwassenen en geen toezicht.

In de ouder-kind interactie:

- Negatieve verbale reacties van ouder naar jeugdige;
- Irritatie van de ouder bij huilen jeugdige;
- Fysiek corrigeren of straffen bij ongewenst gedrag (pedagogische tik);
- Gebrek aan betrokkenheid;
- Gebrek aan warmte;
- Problematische gehechtheid.

Bij de jeugdige:

- Beneden gemiddelde intelligentie;

- Geboortecomplicaties, laag geboortegewicht, lage APGAR-score, prematuur, afwijking bij geboorte;
- Chronische ziekte, gezondheidsproblemen;
- Externaliserende gedragsproblemen;
- Internaliserende gedragsproblemen;
- Psychische problemen/psychiatrische aandoening;
- Achterblijvende taalontwikkeling of -vermogen.

Bijlage B. Interviewschema

Hieronder is het interviewschema weergegeven die tijdens de afname van de interviews bij professionals is gebruikt.

1.	Gastheerschap
	Voorstellen
2.	Introductie op het interview
	Fijn dat u mee wilt werken aan ons onderzoek. We hebben al eerder contact gehad via de mail, waarin het doel van het onderzoek besproken is. Ik zal deze nog kort herhalen. In dit gesprek zijn wij vooral geïnteresseerd in uw ervaringen in de gesprekken met ouders over (de preventie van) kindermishandeling. Samen met uw ervaring, die van andere professionals en de ervaringen van ouders worden tips opgesteld welke in een studieboek komen ter preventie van kindermishandeling. Het interview zal ongeveer een uur duren. Alles wat in dit gesprek wordt verteld zal anoniem worden verwerkt in een interviewverslag. Graag nemen we het geluid van het interview op, zodat we dit zo goed mogelijk kunnen uitwerken. Ik zag dat u het toestemmingsformulier had ondertekend en ook toestemming had gegeven voor deze geluidsopname. Bent u hier nog steeds mee akkoord? Ook zullen wij ondertussen wat aantekeningen maken om het gesprek goed te kunnen blijven volgen. Wanneer het onderzoek is afgerond is het mogelijk dat u de factsheet kunt ontvangen. Heeft u hier belang bij? Het studieboek waarin de tips verwerkt zullen worden verschijnt in het voorjaar van 2021. In dit interview willen wij graag ingaan op uw gesprekservaringen over de schaduwkanten van ouderschap, de risicofactoren van kindermishandeling, de vermoedens van kindermishandeling en plaatsgevonden kindermishandeling Heeft u van tevoren nog vragen?
3.	Topic: Algemene informatie
	Kunt u wat vertellen over uw functie als professional?
Ruimte voor aantekeningen:	

4.	Topic: Schaduwkanten van ouderschap
	Wat verstaat u onder de schaduwkanten van ouderschap?
	Subtopic Gespreksvoering: - Kunt u wat vertellen over uw ervaring in gesprekken met ouders over schaduwkanten van ouderschap? - Wat kunt u vertellen over wat er niet werkt in gesprekken over de schaduwkanten van ouderschap? <i>Is dat per ouder of thema verschillend?</i> - Wat kunt u vertellen over wat er wel werkt in gesprekken over de schaduwkanten van ouderschap? <i>Is dat per ouder of thema verschillend?</i> Subtopic Taboe: - Wat kan volgens u een drempel zijn voor ouders om het over zo'n onderwerp te hebben? - Hoe zou een professional hierbij kunnen helpen? Subtopic Ervaring: - Bent u hierover wel eens in gesprek gegaan met een gezin? - Hoe reageerden de ouders? - Hoe pakt u zo'n gesprek aan? - Welke technieken past u toe? - Wat maakt dat u deze technieken toepast?
Ruimte voor aantekeningen:	

Ik ben aan het einde gekomen van dit topic.

Samenvatting geven

Ben ik volledig?

Dan wil ik nu verder naar het volgende topic, namelijk de risicofactoren van kindermishandeling.

5.	Topic: Risicofactoren van kindermishandeling
	Bent u wel eens in gesprek gegaan met ouders over risicofactoren van kindermishandeling?
	<i>Alternatief: Kunt u iets vertellen over uw ervaring met het in gesprek gaan met ouders over risicofactoren van kindermishandeling?</i>
	Subtopic Gespreksvoering: - Wat kunt u vertellen over wat er niet werkt in gesprekken over de risicofactoren? - Wat kunt u vertellen over wat er wel werkt in gesprekken over de risicofactoren? - Wat leverde dit gesprek op? Subtopic Ervaring: - Hoe pakt u zo'n gesprek aan? - Welke technieken past u toe? - Wat maakt dat u deze technieken toepast? - Wat was de reactie van ouders op deze manier van gespreksvoering? Subtopic Moeilijkheden: - Wat heeft u gemist in informatie om hierover in gesprek te gaan? - Wat maakt het lastig om het bespreekbaar te maken?

Ruimte voor aantekeningen:

We zijn aan het einde gekomen van dit onderwerp. Ik zal wederom een korte samenvatting geven.

Samenvatting

Heeft u nog aanvullingen?

Dan wil ik dit onderwerp afsluiten en verder gaan met het volgende topic, namelijk de vermoedens van kindermishandeling.

6.	Vermoedens van kindermishandeling
	Bent u wel eens met ouders in gesprek gegaan toen u vermoedens had van kindermishandeling binnen dit gezin?
	Subtopic Gespreksvoering: - Wat kunt u vertellen over wat er niet werkt in gesprekken over de vermoedens? - Wat kunt u vertellen over wat er wel werkt in gesprekken over de vermoedens? - Wat leverde dit gesprek op?

	<i>Alternatief: Kunt u iets vertellen over uw ervaring met het in gesprek gaan met ouders over kindermishandeling die in het gezin plaatsvond?</i>
	Subtopic Gespreksvoering: - Wat kunt u vertellen over wat er niet werkt in gesprekken over kindermishandeling? - Wat kunt u vertellen over wat er wel werkt in gesprekken over kindermishandeling? Subtopic Ervaring: - Hoe pakt u zo'n gesprek aan? <i>Alternatief: In hoeverre was de aanpak van het gesprek over kindermishandeling anders dan de aanpak van het gesprek over vermoedens/risicofactoren?</i> - Wat was de reactie van ouders op deze manier van gespreksvoering? - Hoe was het voor u om hierover in gesprek te gaan? - Wat leverde dit gesprek op? Subtopic Moeilijkheden: - Wat heeft u gemist in informatie om hierover in gesprek te gaan? - Wat maakt het lastig om het bespreekbaar te maken? Zijn er nog dingen die u wilt meegeven aan andere professionals? Heeft u nog wat toe te voegen?
Ruimte voor aantekeningen:	
Ik denk dat ik nu voldoende weet over dit onderwerp. Heb je nog andere toevoegingen die wij nog niet hebben besproken?	

Ruimte voor aantekeningen:

8.

Afsluiting

Ik ben nu aan het einde gekomen van al mijn vragen. U heeft mij heel veel verteld.
Dit zal ik nog even globaal samenvatten.

Eind samenvatting geven en daarin de samenvatting van de laatste topic.

Klopt dit allemaal?

Is er nog iets dat u heeft gemist?

Dan wil ik u hartelijk bedanken. Zoals ik al zei verwerk ik deze gegevens anoniem.
Had u nog belang bij een uitgewerkt exemplaar?
Heeft u verder nog vragen? (Apparatuur uit)

Hoe was het interview voor u?

Mocht u later nog de behoefte hebben om te reageren dan kunt u me altijd bereiken op mijn mailadres.

Dan wil ik u nogmaals bedanken voor uw bijdrage!

Bijlage C. Toestemmingsformulier

Hieronder is het toestemmingsformulier weergegeven welke voorafgaand aan de afname van een interview naar de professionals is gemaild.

Betreft: *Onderzoek naar de ervaringen van gesprekken over de schaduwkanten van ouderschap, risicofactoren van, vermoedens over en plaatsgevonden kindermishandeling.*

Ik verklaar hierbij op duidelijke wijze ingelicht te zijn over de aard, het doel en de methode van het onderzoek.

Ik begrijp dat:

☐ ik mijn medewerking aan dit onderzoek om ieder moment mag stopzetten zonder opgave van reden.

☐ mijn gegevens anoniem worden verwerkt, zodat deze niet meer herleidbaar zijn tot mij als persoon.

☐ de opname vernietigd wordt na uitwerking van het interview.

Ik verklaar dat:

☐ ik vrijwillig deelneem aan dit onderzoek.

☐ de uitkomsten van dit interview verwerkt mogen worden in een verslag of wetenschappelijke publicatie.

☐ ik toestemming heb gegeven om dit interview op te laten nemen door een voice-recorder.

Naam:

Datum:

Handtekening:

Onderzoeker:

Ik verklaar dat ik informatie heb gegeven over de aard, het doel en de methode van het onderzoek. Ik verklaar mij bereid om verdere vragen over het onderzoek zo goed mogelijk te beantwoorden.

Naam:

Datum:

Handtekening:

Bijlage D. Overzicht aandachtsgebieden ingedeeld per deelvraag

Onderstaand schema geeft de thema's en aandachtsgebieden weer die per deelvraag in de interviews aanbod zijn gekomen.

Thema	Aandachtsgebied	Schaduwkanten van ouderschap	Risicofactoren van kindermishandeling	Vermoedens van kindermishandeling	Kindermishandeling
Rol professional	Adviseren	X	X		
	Informeren	X		X	X
	Eigen voorbeeld geven	X			
	Situatie in kaart brengen	X	X	X	
	Duidelijkheid geven		X		
	Vertrouwensfiguur		X		X
	Professioneel zijn			X	X
	Hulp bieden				X
Contact	Aansluiten	X	X	X	X
	Inleven	X		X	
	Contact onderhouden	X		X	X
	Gelijkwaardig contact	X	X	X	X
	Gesprek koppelen aan situatie		X		
	Kwetsbaar opstellen			X	
	Focus op oplossingen				X
Ouder bekrachtigen	Positieve belichten	X	X	X	
	Erkenning geven	X			X
	Normaliseren	X			
	Uitgaan van kracht ouder		X		
	Alternatieven vanuit ouder			X	
	Netwerk ouder inzetten			X	
	Complimenteren				X
	Regie geven				X
Drempel verlagen	Contact andere ouders	X			
	Voorzetje geven	X			
Netwerk vergroten	Ouders koppelen		X		
	Netwerk inzetten		X		
Samenwerking collega's/ instanties	Afspraken maken		X	X	X
	Gesprek voorbereiden		X	X	
	Zorg delen		X	X	X
	Vertrouwen geven			X	
	Steun collega's				X
Zorgen benoemen	Feitelijk blijven			X	X
	Open gesprek			X	
	Anticiperen			X	X
	Toestemming vragen			X	X
	Zo snel mogelijk melden			X	X
	Inleven				X
	Achter het verhaal komen				X
Meldcode volgen	Stappen doorlopen			X	
	Loslaten				X
	Signaleren				X
	Transparantie				X